

Yrjö Ukkola ja Kalle Oksanen

Английские и французские
кавалерийские Гвардии и Английская
католическая революционная армия.

Diplomitoa
lehtaan, Valve
ajaksi I kappale.

№. nr. 316

Вскресты, 1955.

Siisjehkatuz.

17. saj. ussul das Inglismaa
ile revolutsioonil, mis puhastas te kapitali-
lismi edasisus arengus. Kapitalismi
arenemine oli alanud juba varem, el-
nevate sajandite ning maal oli uu-
junenud juba klass, mis lõi endale rou-
huse uute kapitalistlike teele kaudu.
Suud kuui 1640 a.-ni mitte wia ei kupt-
nund selle klassi tahtu jäwle. Feodaal-
like klass oli veel suure wõjuga sot-
siaalsus ja poliitiline jõuus. Ülirohud
lira korraldus oli veel feodaalne. Sellised
olid uu tema seadused ja poliitilised
amitused.

Loobanusele seisus es ilusanne rellu-
tadele võru ja ümber elitadele rou wasta-
valt maal arenevatele kapitalistlikele su-
hetele. Kagu wäitab J. V. Stalin "... loobmus-

suhted peavad tingimata vastama tootli-
 ne jõudude iseloomule." "Revolutsiooni-
 ajal Inglismaal olid aga fodaalsed tootmis-
 suhted, mis säilisid veel 17. saj. vaster-
 lus tootline jõudude seltsuga, mis
 kasvavad väga fodaalse korra ripet.
 Eriti säilisid fodaalsed suhted veel
 põllumajanduses, mis majanduse kapi-
 talistlikku arengut taustas fodaalne
 maavaldamine võim ja sellega seoses
 olivad arvumad juriidilised kitsen-
 dused. Agraarivõimustus seotud re-
 volutsiooni-else Inglismaa kõrge terava-
 maal sotsiaalsed vastused ja sellest ku-
 ludes agraarühisus etendas tohtsat
 osa nii revolutsiooni ettevalmistamisel
 kui ka tema tulemuste lahendamisel.
 Agraarühisuse lahendamise selts ja
 teid määravad ära ka inglise sotsiaal-
 -majandusliku arengu muina ka revo-
 lutsioonijärgsel ajajärgul.

Inglise revolutsioon muu-
 lub varajaste kodanlike revolutsioonide
 hulka, kuid tal oli ka terve reles
 omapäraseid jooni. Maainseni-leiutuse
 klassid teevad kodanliku revolutsiooni

---

¹⁾ J. V. Stalin. Sotsialismi Majandusprobleemid
 NSV Liidus. Tallinn, 1952 lk. 7

ulastavalise väitena ette Prantsuse revolutsiooni 18. saj. Marx väitas, et revolutsioonis Inglismaal "... kodanlus liidus uus-aadliga võitles monarkhia vastu, proletaadli vastu, ja valitseva kirku vastu." ¹⁾ Prantsuse revolutsioonis aga "... kodanlus liidus rahvaga võitles monarkhia, evelli ja valitseva kirku vastu." ²⁾ See juures märgib ta ära, et Prantsusmaal esimes aetel ühtu klassina proletaarse kontrevolutsiooni leeres, Inglismaal aga, aadeli jagunes 2 ossa: unsaadeli, kes liitus kodanlusega ja proletaarne aadeli, kes oli proletaarse kontrevolutsiooni peamiseks jõuks.

See liit tugivdas tunduvalt kodanluse positsiooni ning samal ajal andis na inglise revolutsioonile suure spetsiifilise konservatiivse iseloomu. See liit oli suunatud nii fodalismi, absoluutismi kui na rahvamasside vastu.

Kuid tuleb na silmas pidada, et na see kodanluse liit paljudel viisidel, veeret jagunes 2 parteias: presbüterlasteks ja

¹⁾ L. Маркс и Ф. Энгельс. Избранные произведения м. т. Москва, 1948 г. л. 41

²⁾ samas.

independentidena? Kaubandusele suurendatus ja usaldeli leevik, kes kahtlud revolutsiooni siirenemist nimelis presbiterlaste parteisse. Siinust rahvamasside es alid wad valmis minema uueproussile kuningavõimude ja fuederaalidega. Osa kodanlusest ja usaldelst aga nõudsid otustavat võitlust kuningaga absoluutismi ja fuederalistiga. Need moodustasid independentide partei. Oma usuväärnide saevutemiseus otsustasid nad ära wamtada rahvamasse. Revolutsiooni algul suurem mõju oli presbiterlastele, kuid rahvamasside osavõtu suurenenisega võim vähenis independentide wõitl. Kuid siit peale lehnus neil tõheneviline independentide ja fuederalistide liitumisel rahvamasside vahel. Viimasel wanaasid nüüd loome oma rahwastusi — levellerid ja diggerid.

Inglise kodanluse ja usaldeli independentidele osa oli veel wõitlult revolutsiooniline, et viia endale järele fuederalismi vastu rahvamasside — teotavatel talupojadel ja liinul plebeelsetel elementidel, keid wagu näitab Staloni,

1) Английская буржуазная революция XVII века I
поз ред. Е. С. Косминского и Л. С. Тевлюкова
1954, Москва, кн. 9

hobandlik revolutsioon "... ei sira töökarate
ja enesmatseritavate hülgede mitjonele
vähegi piirneus ajans hobanduse tüber
hooldeida just sellepärast, et need on tööka-
jad ja enesmatseritavad..."

Lõhenemine hobanduse ja rahvemas-
side vahel toimis noli peele võelu seisu-
tunnist kuniinga ja fiodaalide ette. Rahva-
massid — linna plebeidid elementid ja
vähes maaga ja meeta hõlaskorstu, —
võitluse fiodalismi täieliku hävitamiseks
ja wagu võitlaste lüüa, ainult lüt lonna
plebi ja demokraatliku talupojagonna
vahel andis "... hoo ja jõe 17. saj. inglise
revolutsiooni..."¹⁾ Ainult "... tänu... yro-
many ja linna plebeidide elementide va-
helistamisega võitlus riidi viimase otuste-
ra lõpuni..."³⁾ revolutsioon astus 1649. a.

hobandlik-demokraatlikku etappi: hukati
Charles I, hävitati monarkhia ja lordide wo-
de. Kuid sin poole kel peatuti: ei
loodud demokraatlikku vabariiki, ei
hävitatud erelli meesomandit, ega
antud talupojale mees.

Marxismi-leninismi klassiline tõnu.

¹⁾ J. V. Stalin. Teosel VIII l. 22

²⁾ V. I. Lenin Teosel XVII l. 373

³⁾ K. Маркс и Ф. Энгельс. Учение о пролетариате. м. 1955
l. 95

tarad eriti talupoegonua osa revolutsio-
ni liikumapaneva jõuna inglise kodan-
likus revolutsioonis. Siid ihtlasi näite-
vael wa, et "... just talupoegond osutub
selleks klassiks, kes pärast saavutatud wi-
tu paratamatult leostub selle võidu ma-
janduslike tulemuste tagajärjel." ¹⁾ Inglise
talupoegonud ei õnnestunud saavutada
föderaalsete täieliku hävitamist, agrar-
nõusime demokraatlikku lahendamist,
agrarrevolutsiooni täielikust — seda, mis
on kodanlik-demokraatlik revolutsio-
ni peamine sisu. Inglise revolutsio-
ni võidus fodaalsed suhted hilas aruut
ihemõlgist, maanomandid verandid 1646.a.
aaduse alust kõrgist kohustustest kõrgema
fodaalse maanomandi suhtes. ²⁾ Talupo-
egade fodaalsed kohustused aga säilustel.
Revolutsioon mitte ainult ei säilitanud land-
lordide maanomandi, vaid aitas ka uus-
aellil ja kodanlusele kohandada foda-
kapitalistliku tootmisele parmerliku rendi
alust, selle kohandamise peamiseks vahen-
dus oli talupoegade maomandi veregi-
valduse hävitamine. Kodanlik revolutsioon

¹⁾ К. Маркс и Ф. Энгельс. Избранные произведения. т. II
с. 95

²⁾ Английская буржуазная революция XVII века. I
поглед. Э. А. Кошкинского и Д. А. Левинского
с. 394

aitas kaasa talupoegade maastamiseks, wabastades igamuguse kaadusanduse „taran-
tamiste“ vastu. Selle tulemusena loodi ul-
proletariaadi hulga kapitalistliku tööstu-
se jaoks. Inglis revolutsiooni tehtsimeus
tulemusena oligi see, et ta wabastas Inglismaa
proletariatist kõikidest, mis aluldasel
meer looline jõudude allüks. Kuid alles
wodanliku revolutsiooni, ta ei taonud waba-
nemist töötavatele massidele: wabatas wabad
proletariat enesewabastamist kapitalistlikuga.

Lahendades aga küsimust sellest, mis
revolutsioon wabatas just talupoegade suund,
sellel meel seenas järelel, kasnugustle talu-
poegade liikumisele omast võimust — hignoo-
ni aja revolutsioonid ei muutunud proletariaat-
ide, mis ta polenud veel kujunenud proletariaat
klassiks, sest sellel perioodil polenud veel arenen-
nud kapitalistliku wabrikutööstus. Sellele lügan-
dub veel terve rida asjandusi, mis on selwo-
muinud selle perioodi Inglismaa tingimustele:
1) wodanlik ja ussardelli liit, mis oli suunatud
talupoegade vastu 2) inglise talupoegade
wabadustliku diferentsseerimine, mis toimus
juba eelmise eess 17. saj. wodanliku revo-
lutsiooni. Selle põlyustajaus oli wabastat-
mise armenone wõng selle poelt ette wõtmise
tarastamiseks, mis lõhustel wõnustatlii uue

sidemeid. Eraldunud välja talupaeghonna jõukas
 ladvik ja mita proletoariat. Neude kurtel
 läksid teravalt taluu. Sellepärast revolutsioo-
 ni aastail (1640 - 1660) ei kujunenudki mingit
 agraarprogrammi." Üks osa talupaeghonnast
 kehtis püha eravõrandi printsipi, teine
 aga — vevandusliku võiduse ja ühtase
 printsipi, millel põlimes meid võitnudesse
 aumandi idee. „Kõrvald revolutsioonile noog-
 unus," nagu väitub Lenin, stmas pidaelis
 kodanlikke revolutsioone, „mis kurti on
 Euroopas olund, kujundab tõendab, et re-
 volutsioon pevatamatult kannab keotust,
 kui talupaeghond ei võida kulandliku
 võitvõime" ²⁾

Luide siinjures tuleb veel stmas pidaelis, et
 talupaeghond poleud veel lananud eusteerit-
 mat ja neel oli ka üldisi klassikuriteid.
 Kogu talupaeghonna luide teriimuna emasid
 anti-prodaxist rõlvonu.

Oma diplomitöö kytutamisel lch-
 tusin ma kõigepealt marxismi-kuinutmi
 klassikute seisukohtadest inglise kodan-
 lisse revolutsiooni kohta ja talupaegade
 asast selles. L. Marx ja F. Engels oma töodes

1) И. И. Саввинский. О некоторых вопросах истории
 английской буржуазной революции.
 Справочник Вени IV Москва, 1953 кн. 362

2) В. И. Ленин. Сочинения т. XXVIII кн. 153

näitasid, et inglise kodanliku revolutsiooni tähendas uus ühiskondlikum korra võitu, kodanliku emandi võitu feodalse üle. Talupoegade osustavad osa revolutsiooni võitluses eiti V. I. Lenin ja J. V. Stalin oma teoses. J. V. Stalin näitab, et kodanlikes revolutsioonides, kodanlus lannab olema revolutsiooniline niipea kui revolutsiooniline ritsiitiv lähed üle teitavatele massidele.

17. saj. 40-60. aastate Inglise revolutsiooniliste sündumuste ja arenevusest tulenevatest sotsiaalsetest muutustest näitab „Английская буржуазная революция” I köide. Inglise revolutsiooniline ajaloogu on loodud peamiselt B. F. Семёнов'i raamatist „Опрокидывание и укрепление государственного аппарата XVII века”. See annab ülevaate 16. saj. toimunud barastamisest, nende ulatusest, sellest, milliseid uude kategooriaid ta hääras ja millist mõju ta avaldas talupojakohtadele. Kodusõja-aegset agrariseerimist näitab peamiselt „Буржуазная революция 1643-1648”, т. I, С. У. Архангельский too. Vabariigi ja prototokraadi-aegne agrariseerimine on ära loodud sama teose II köites. Suure dokumentaalse materjali alusel näitab С. У. Архангельский laiaulatuslikult uude mo-

biisus muutust, mida teostas Ingliseaeg
 revolutsioon. Ta määrab ära revolutsiooni
 ajal toimuvad prodantsi omandi kodan-
 linnus illeminekut nii kuninga, piiskop-
 pide ja rojalistide valduste müümise kui
 ka tühtimaapidamise kehtendamise tule.
 Neid neel muudatused ei vabastanud ka-
 lupoegi eudistest prodantsit hohustustest
 ja mõjusid hävitavalt inglise kalupoegnou-
 nele, kiirendades inglise kula kapitalistliku
 arengut.

Talupoegade liikumise võimuse kei-
 sitemisel 17. saj. 40-50 aastat Ingliseaeg
 olen kehtetanud vastavaid C. U. Аректельский
 autorid mitumugustis teaduslikes perso-
 dilistes väljaannetes.

Kasutamist on leidnud mõni teos ka
 U. Думмевельский. Законодательство Англии
 ской феодализма 1640 - 1660 г. See on suure
 olulisusega kogu inglise revolutsiooni po-
 liitilistest ja õiguslikest aspektidest. Samal
 esmängil olen kehtetanud ka B. П. Воронин:
 Крестоматия по социально-экономической
 истории Европы в новое и новейшее время.

Kodanlike autorite teoseid olen kehteta-
 nud vähemal määral faatiliselt materjali sel-
 misel.

Ühned, juhted, kübar
ja kübarlanikkonnad koostajid
revolutsiooniseelset Ingliseaast.

Kapitalistliku elementide areng
algab juba vana tootmise noore rüpes.
Siis, nagu näitab Lenin, "... põllumajandusse tungib kapitalism eriti eelolevate, "väikese" mitmesuure vormide näol." Ka
Inglise põllumajandusse hakkasid kapitalistlikud elemendid tungema varem
varaselt ja esialgselt väikemahuliselt muutustena.

Suurt mõju põllumajandusele ja
maajomandole teva kapitalistliku arengu
mõttes avaldas asjaolu, et Inglise maal
oli 16. sajandis väga hea ja hea hennis
matusliku teravilja- ja villaturg, mis peo-
velts laienes. Turg ise oli kasvav ja are-
nevad kauba tootmise arenevise pikaajalises

---

¹⁾ V. J. Lenin. Teosed III 4. s väljaanne, Tallinn, 1953
lk. 140

protsessis ja omaa arendas võimast. See
 turnu kasv ühendab Ingliseaare raskuseid
 esi ning üha enam kaotas põllumajam-
 duse talupidamiselõu, sestades teela turu-
 ga.¹⁾ Alates 16. saj. lõpust teravilja tootmine
 muutus meest kasuvas, andis tugeva
 Londoni võju all, mis muutus suuri-
 maks teraviljatalupidajate tsentrumiks. Londo-
 ni elanikkond kasvas ja eritas suurel
 võndumisel leiva järelle. Tööstuse ja uue-
 bandede areemisega ja rahvusliku turnu
 laienemisega darusid ning kasvaid lou-
 nad, millede elanikkonda oli taurs teite
 ning manufaktuurid, mida oli tarvis ve-
 rukade villega.²⁾ Suure lootsust uue-
 ma arengule omas na mulla ja hõbeda
 väärtsu langus 16. saj. II poolel ja 17. saj.
 ja selle languse peole este antsiuud lou-
 clade revolutsion.³⁾

Selliste tingimuste juures, rah-
 vusliku turnu kujunemisel Ingliseaale, suk-
 tumine waale, mis andis teravilja müü-
 giks ja oli varjamaks lammasde jaous,

¹⁾ С. И. Архангельский. Аграрное законодательство Великой
 Английской революции 1643-1648 г.г.
 Москва, Ленинград, 1935 л. 41

²⁾ К. Уилл. Английская революция. Москва, 1947. л. 29

³⁾ Английская буржуазная революция XVII века. I
 том ред. Б. А. Косминского и Я. А. Левинского.
 Москва, 1954 л. 28

muutus. Maale laudati raabamat kui ainult tarbimisvajaduse nõuete rahuldamiseks allinule. See muutus müel kapitalipaijutamise ja kaupaliste tehingute objektiks.

Feodaalsel Ingliseaast maa elus väest-wälte peiimise uovras isalt pojale ja teeler hanti preevonna laaviduste rahuldamisest. „Feodaali... võim ei põlineunud tema rendi suurusel, vaid tema elumete arvul, viimane aga sõltus heseisve maa-japrdamisega talupaegade arvust.“¹⁾ Kuid „... need silted... ei võimaldanud kapitalistliku rikkust.“²⁾ Rahaliste suhete tungimisega põllumajandusse, aga suruli vaneel suhteel, mis rajanesid naturaal-majandusele või tööolustusele, välja. Maa heakvas muuhkva kaupaus, feda müüdi ja oteti hruel. Mõrsuimud hanketel müüd. oma mõtsaid vägevaa mies valguses — nii rahaliste hissetulekute allinab. Algab tung maa järele. Feda püvareid omandada või rentida nii lru-na kaupmeesvond kui ka mõjumas „Secundummes“. Seej häsitöölred teverel kookuhoreli

¹⁾ K. Marx. Kapital I Teilim 1953.a. lk. 624

²⁾ samas.

maa asuks." Kuid samal ajal umaldati
 maast suur hulk ruumi tarastamiseks ja talu-
 paegade massilise maastamiseks tagajärjel.
 Maa ülemineku protsess vana aadli, kri-
 ku ja laostuva talupoeganna väest kodan-
 likustuva aadli, riikste lülaste, kaupmeeste,
 käsitööliste ja jõunate talupoegade kätte
 toimub noogu 16. saj. ja 17. saj. jooksul.²⁾ Maa
 ülemineku uute inimeste kätte, kes omastel
 kapitalitel, elavnes veidi alates Henry VIII ajast
 (1509 - 1547). Maa oli nüüd spekulatiivsete ope-
 ratsioonide objektiks. „Kapitalistliku maa-
 valdus on maa valdamine selle poole,
 kes omab kapitali ja kõrge paremoni nõha-
 neb turuga.“³⁾ Maa järgi hõudumise kasvav
 veelgi nooks 17. saj. I veerandi hõudude sub-
 telise tõusuga. See aega ühtsus emanorida
 esile maa väentuse ja maa hõudude kas-
 v. 17. saj. 20. ndate aastate algul maa hõud
 võttus 12-18 aasta reudini, 20-ndate
 aastate lõpul aga 28 aasta reudiga.⁴⁾

Inglise võlas loomus võles
 enam ja enam kesust võla keermine
 maa kapitalistliku rentimise. Juba 16-17. saj.

¹⁾ У. Павлов-Ленский, Делопуты и делопуты.
 Москва, Лениград 1928 л. 14

²⁾ С. У. Архангельский, Вспарок законодательства
 великой Английской революции 1643-1648.

³⁾ В. Т. Лента, Теорд XVIII л. 48

⁴⁾ У. Павлов-Ленский, К вопросу о сохранении помещичьих
 полей в Англии в первом половине XVIII в. в. в.
 Ученые записки т. 3. Рязань, Москва 1929 л. 299

jooksul paljud lauldorid, peamiselt sotsi-
 tarastajad, läksid üle uue revolutsioonise-
 le farmeritele-kapitalistidele. „Uue rentimise
 on isegi sobivam puhtale kapitalismile, kõige
 täielikumale, vabamale, „ideaalsele“ kohane-
 misele turuga kui omandusmaale. Mous?
 Sellepärast, et erandvõtte maale rashendab
 teema ilmumine võit-kätte, taandab uue-
 kantamist kohandamist luru tingimustele,
uimeldub uue antud perekonna või riigi
 ja teema järglaste kätte, misgi need oleksid
 halvast perekonnast. Rentimise on painduram
 vorm, mille juures maavandamist kohan-
 damine turuga toimub kõrgel lihtsast, kõr-
 ge kergemini.“ Inglisemaa kirjutas „... en-
 dast ... kapitalismi seisukohalt kõige täiusli-
 kumad agrarioraldust ... Aga milleks seisab
 Inglisemaa agrarioraldust? Vana maavaldus,
 lauldorid ja uus, vaba, puhtkapitalistliku
 rentimise.“²⁾ Kapitalistliku rent on loomis ver-
 hend „vana maavaldamist“ lauldorid
 kohandamist kapitalistliku faotuisega.³⁾
 Just selle kohandamist tagajärjel säilitasid
 17. saj. Inglise kodanliku revolutsiooni selle

1) V. J. Leuon. Teosed XVIII lk. 126

2) sama

3) Ю. М. Сапрокин. О некоторых вопросах
 истории буржуазной революции.
 lk. 360

Mis puudub rendi iseloomu, siis va-
 narent oserclus aja jooksul „paremnustatud“
 (seda maerohanne siinuhalt, võrualdades
 neil saada suuremat tulu) ja turulitega.
 Rent muutus lühemaas tähtsaja mõttis ja muut-
 limumaas tase mõttis. Turuliste rentide suu-
 rus ei sõltunud enam mitte tavelistest fin-
 seeritud produtsentest maasudest, vaid ku-
 ru tingimustest. Turulise rendi triumfi ja
 maha mobiliseerimise valmiselise ette 16. saj.
 tarastamisel ja ulostite valduste sekulari-
 seerimise, 17. saj. esimesel viimnele — Stuart-
 dite maerpoliitika, osaliselt metsakandude
 fihistamine kuningas metsade osas, ja ka
 ümberandustööd Iida-Ingliismaal.

Rendi kasvuprotsess jätkub ko-
 gur 17. saj. vältel. Nii näitens anti Middle-
 sex'i vahruonnas uudele majapidamiseks,
 mis 1601. a. maas renti 52 naelsterlingit
 13 šillingit 4 penni, aga 1664. a. rentuon
 maas juba aasta renti 213 naelsterlingi
 6 šillingi ulatuses.²⁾ Lord W. Howardi Cum-
 berlandi valduselt kogitud rent tõusis
 ajavahemikul 1624-1629. a. iltselt 458
 naelsterlingilt 4 šillingilt 778 naelsterlingile.³⁾

1) Английская буржуазная революция XVII вена. I
 год ред. С. А. Косминского и Я. А. Левинского лн. 40

2) У. Паров-денниет. Милльбурн и Мелверден. лн. 50

3) Английская буржуазная революция XVII вена. I
 год ред. С. А. Косминского и Я. А. Левинского лн. 37.

Braamptoni manoris, mis asus Kentingtoni
 vallaüksuses kesmas, tõusis rent alates 17. saj.
 20-30. v. v. aastatelt kuni 1650. aastani
 võinud juht 10-12 nädala. Väga sageli
 rent tõusis sellepärast, et mõis me oli ostnud
 valli hinnu eest, kuna võndumise maa järgi
 oli suur. Et maa astumisele kuulutatud napi-
 tel suuta vanimitega laagris saada, selline
 maavõimade tõstja renti. Landlordidele
 ilmusen turulise rendile teravdas aga
 vastolusid landlordide ja talupoegade
 vahel, suurendas talupoegade määri vähen-
 nist. Sageli polnud talupojad võimalised
 tasuma järges kasvavat renti ja nad hei-
 deti selle aruandide palume ja varasta-
 ma või suurema võlga.

Nii uute kui ka vana
 maavõimade püüde saada suuremat tulu
 maalt tõukas neid ka katsetele igati to-
 ta maa tootlikkusest. Igati püüti parau-
 dades ja intensiivistades põllumajandust,
 toodi sisse uued kultuurid (kartul, ristik-
 hern), pöörati suurt tähelepanu maa väe-
 tamisele lubjaga, laialdaselt teostati ter-
 vastamistöid ning täiendati põllumajandus-

¹ B. M. Dobrobennii. Manop Topannuon c XVI no
 XVIII ven. Sredne ven. II Mocu. Tekunpog
 1946. l. 214

linus inventaris.¹⁾ Tootmisriistade täiendamiseks andis valitsus suurelt poolelt vägipa-
tente (monopoliõigus teatud ajaks näit. 10
aastaks valmistada või täiendada teatud
esemeid). 1617. a. anti vägipa- patent holland-
lasele Michael van Endeughuis'ile tema poolelt
leivatud uude masinale keevendustööde ma-
gendaamiseks.²⁾ 1627. a. esindasid untsingali
petitsiooni senini mille tundmatuks jäänud
riinused uudele patendi vägipa-ndusest kee-
de poolelt leivatud kergile maeharimisele,
niiuude masinale tema hõngade ja hobustele,
ainult 2 riinuse abil.

16.-17. saj. jooksul tainuse kee-
mine neljapäeva süsteemile, mis 3 põldu hariti
iga aasta. Suus avuksalt agrokultuuri arean-
dust. Kuigi kõige selle juures meil ei tohi unu-
tada, et need muudatused toimusid vana
tehniika raamides.³⁾ Kõige siiski, sellele va-
tavad, need muudatused põhjustasid
põllumajanduses suure tootlikkuse tõusu
ja andsid mõnele jõuval talupojale
ja väikesele maavõranikule võimaluse lai-
endada ja suurendada võra tööjõu eksploatat-
siooni. Kuigi paljudel väike maavõranikele

¹⁾ У. Понков-Денкиев. Деловый и деловой. Стр. 49

²⁾ Английская типографская революция XVII века. I
выпуск. С. С. Косицкого и Я. А. Ливинского
Стр. 30

³⁾ Н. Кунт. Английская революция. Москва. 1942.
Стр. 42

tähelepanu. need raskused, reegli ja mit-
mesuguse maaomade tõusu, kogunonnamar-
de tarastamist, millele mitteilansuund
sajandeid hevjatavil õnni varjja ja leu-
baid.

Müügimauba loomise varajane are-
nemine põllumajanduses, suurte lambaanva-
rusmajanduste levik, maapidamise põhilisus
ja põhilise maapidajate õigus mõningate for-
maalsuste täitmisel manoni lordi sulks õnni
maarel müüa, pantiada, hõrntela jne. —
kõne see toodustas talupidajanna diferent-
seerumist. See on pöörasiline protsess ja tõhe-
delt kodud Inglise riiki kapitalistliku are-
nguga. „Kõne talurahva elus erinevad majan-
dusliinud vastuolud nõuab moodustavade
sile, mida me nimetame talurahva uthis-
tumisus... See protsess täheleb vana pat-
riarhaalse talurahva põjalikus hävimist
ja maaelaninnonna uute tüüpide teeki-
mist.“¹⁾ Ka Inglise riikis oli juba varaselt
ujunenud 2 liisi maapidajaid: 1) võrdle-
misi väikearvuline uude Inger hõlmanon-
lus e. yeomanry, millel olid mitteilatui suurel
sissetulekul ja kes pidas ne töölisi. Ta oli
kõne maubatoetaja. 2) arvukas maael-
võtu e. cottierid. Henry Neville kirjutas:

---

1) V. J. Lenta. Teord III lu. 36

„Kogu meie ühiskonnas on võrre võrre
 arellist ja gentry'ist, jõukatelt yoman-
 nidest ja vaestest vaorematest vendadest,
 kes omavahel vähe, või ei oma üldse midagi.“
 „Gentry'is“ nimitati Inglismaal lihtsa-
 arellit. 2) F. Engels nim. gentry't „hinnama-
 tatus lauldardidus“, asetades vastas-
 „tuntud lauldardidile“ — aristokraa-
 tiile ja „vaeromennine võlmenudale klas-
 sile“ — yomanidile ja arves, et ta euss-
 keris kodumaine tulude ellinodes meenut-
 mine. 3) „Väga talurahvas mitte ainult
 ei diferentsereer, vaid hävib täiesti, lau-
 vab element, mis ta tõjutakse vilja meen-
 amamine mitte täiupidle poolt, kes on elu-
 sus ühiskonnale, milleks valitses neubama-
 jandus ja kapitalistliku lootuse. Need fii-
 lerd on meenodendus ja mereproleta-
 riat, kaubatootjate klass põllumajandu-
 sus ja palgaliste põllutöölise klass.“ 4) Le-
 nin määruse järgi riinud talupidajad
 riivastuvad sellepärast, ... et talurahva
 hulgal lootuvad ja vaesuvad.“ 5)

1) Ю. М. Сапрокин. Очерки по вопросам истории
 буржуазной революции. с. 362

2) Английская буржуазная революция XVII века. I
 том. Изд. И. А. Косминского и Я. Г. Мельникова с. 34

3) Н. Маркс и Ф. Энгельс. Сочинения II т. с. 355

4) В. И. Ленин. Труды III т. с. 143

5) В. И. Ленин. Труды VI т. с. 348

17. saj. Inglismaal mitte elus oli veel niilbaltui tähtsusega rannas manor e. mõis. Eudiselt manoriaalvõimide uuendas ender wätte wõrk hiitaku majandus. liinud, poliitilised ja sotsiaalsed kütsumised. Manoris tegutses manori loodi kohus.¹⁾ See eligi vahendiis, mille abil avaldati surved talupoegadele. Manoriaalvõimud andis välgä kohustusliinud määruseel, mis punitasid metsade, harjamaade j. b. kasutamist, määras maksud kung wa trahvrid wassude mitte manumise korral, registreeris maa ilmineem ihelt valdajalt teisele jne. Tga manor õueska ta wõõgusud, mis määrasid kuuellans maapidamise korra.²⁾ Peegeldusel muudatusi manori elus oli wõtte, kuid manori du tõus tõdasi määratud kaugele. Manori pidamist wõnneel võnneel kohanusid mitte laavidustiga, otseselt wõjapääsu mitte suhetle. Seega, et kapitalism oli tunginud põllumajandusse, wõitas palgatöö süsteemi kantsamõre Inglise manoris.

Palgatöö süsteemiga inglise ma-

1) И. Понов-Ленский. Имьбурн и мвемлерн. С. 16

2) С. И. Архангельский. Английское пресмьдвксво и его пресмие в револуцнн 40-50 г. XVII ввса.

Учньые замьски Тарьновского Государственного Учньверситета. Выпущь 13-й. Тарьнн. 1947. г. С. 76

noris revolutsioonilisel ajal tutvustab meid
 Kenti mõisniku Tawke tulude-keelude rea-
 mat. Selles mõrmas lehelis palgatöö laial-
 dast rannendamist. Palgatööd kasutati
 siis, kui ta oli tarvilik mõisnikule
 ja vastavalt sellistes verandides, mis unel-
 lutasid kõrge enam mõisniku huve.

Tawke mõrma majapidamises kasutati erinevaid
 palgatööliike ja gruudeid 3 kategooriasse:
 1) seovitöölised 2) tükitöölised ja 3) päevili-
 sed. Seovitöölised palgati tavaliselt
 ilmselt aastans ulg nende arv võinus
 11-elt 1625. a. 21-le 1629. a. ja 1630. a. Nende
 hulgas oli 1-4 naist. Tükitöölised olid
 aga peaaegu eranditult mehed. Nende
 arv võinus 42-elt ainult 1628. a. 6-ni
 1638. a. Tükitöölise arvuord oli vähem
 kui seovitöölise arvuord. Ma-
 nori päevilistena esinevad nii mehed kui
 naised. Selvõnnumisus jaoneus sellele
 palgatöölise kategooriale on see, et
 nende hulgas esines rohkesti lapsi, sa-
 mal ajal kui tükitöölise hulgas oli horel
 ainult inimesed ja seovitöölise hulgas
 nad püüdnud täielikult. 1632. a. mõrmas
 päevitööl oli inimesid lapsi, kes aga töökä-

1) Аммушская сиротная палатка XVII века I
 год рег. С. А. Коменского и др. А. Мещеряков
 к. 30 ж.

sid 133 päere ja said 2 uuba 7 šillingit
10 penni. See oli kõrge odavamu töö. Ildse
kasutud tööpäevade lulu võtnus aastate
jängi väga tugevasti: 503½ päeralt 1626.a.
11-päevale 1638.a. ja päevilist täieliku puu-
dumiseni 1639.a. Peivriliste iildone lulu
võtnus 26-elt 1625.a. 3-le 1638.a. Et töö-
lasi rohuem siduda mõisa kütge, allus
lhti netle töötasu kõrval na veinusi lae-
ne. Nii sai 1641.a. 25. märtsil B. Cooper
ama töö eest 15 šillingit ja perle selle
lennu 20 šillingit.¹⁾

Ka Tawne re laenas raha ja
tasus selle pealt protsente. Oma majapidamisi-
s taarilind asjend ta emandas turult
hong oma mõisa põllunduse ja varjanduse
saardused ta turustas. Kogu Tawne me-
jandussüsteemi läbistasid rahalised sul-
lud.

Kuid kapitalismi areng Inglis-
mae riisikes osades teinud kaotada-
selt. Kõrvuti tööstuslone ja põllumajaru-
duslone Ida-, Edela- ja Kesk- Inglise maaga
oli kõrgalt aretatud Põhi ja Loo. Ka
Inglise mae enamarenemisel osades seil-
stel veel fodaalset suhted ja maanor

¹⁾ Английская буржуазная революция XVIII века и
вопрос о Е. А. Косминского и Я. А. Тибурного
лн. 31

²⁾ samas лн. 32

majandusega, mis rajanes palga tööle ja saadud produktide turustamiselt, polnud siiski tüüpiline. Palju sagedamini esines manoreid, mis nagu maa oli antud rendile või hoopis ole läinud kistesse näetse. Sellisus majapidamiseks oli näituse Hornsey manor Middlesex'i vabakonnas. Manor kuulus Londoni piiskopile, kes oli selle saanud otseselt kuningalt. Piiskopid endal võtsid aina rohkem majapidamist polema. Ta ei palganud feodali ei külvata, ei heinajäta, ega na viljakoristamistöödile, ei müünud ka põllumajandusline saadusi turul hoopisega na tema sissetuleand ei sõltunud turutingimustest, sellest, kas põllumajandusline produktid müüki oli soovus või mitte. Piiskop ise elas meeldest foodaalkaarevclist, meela mausel talle tema maverentrounel. Kogu uut, mida manid Hornsey manori mearpidejad copyholderid, võidus 5 naala 13 s'kongi 3 penni aastas." See jäi aastast-aastasse muutumatuks. Selle maadala rendi manori laud hüvitas võrgile, valduse astumise "mannidga" valdusele andumisel

1) Английская феодальная революция XVIII века: пог. ред. Е. А. Косминского и Л. А. Тихонова
 лн. 34

ihe maapidaja väest kilele või pärande-
 mitte korral. Need maanud olid uasvadel
 ja need moodustasid Hornsey manori füs-
 kofi peamiselt siischulemid. Ajavahemikul
 1635 - 1639. aastani need saavutasid 35
 naela 10 šillingit. Manori maad astjatus
 ja rentijatus olid aadli, koolaulus ja
 talupoegneud.¹⁾ Kõrge moodusmas eluvoor-
 aga selles suhtes oli koolaulus, usotsas
 Londoni kaupmeestega, kes paigutasel
 müüd siia oma kapitali. 1605 - 1639. a.
 mera andmise antides võttis osa 132 ri-
 kub ja valduskastmuse antides 137 rui-
 mest.²⁾ Lõulid meel merapidajad füsel-
 sid maalt veigja fikistada võimalikult
 suuremaid kasumere. Sargeli rentisel
 need selle mera kõrgemer renti eest veel
 edasi.

See manor an huvitar selle poolist,
 et ta väitab, kuidas vana feodaalse
 hesta all mujumid sellesel kapitalist-
 lone suhte arengus Inglomere põlluma-
 jandus. Kapitalistlone suhte areng toi-
 mus non kaustel tel.

¹⁾ С. И. Архангельский. Экономика Англии
 и законодательные проблемы английской
 буржуазной революции XVIII века. I
 Ученые записки Торьковского госу-
 дарственного Университета. Выпуск XVIII
 Торький, 1950. л. 10

²⁾ Английская буржуазная революция XVIII века I
 под ред. Б. И. Косминского и Л. А. Дельбуцкого л. 34

Manori talupoegadele elaminevõime
järgnes taveõigusega, põlisvendi maapidam-
miskus e. copyholdelikus ja vabadele ma-
pidajatele e. freeholdelikus. Mõlemad need
on peobaselt maapidamise vormid.

Copyhold oli maapidamine
"lordi tahte" ja "manori tave" järgi. Täi-
sise kantud manoriaalvõimuses, mis olid
määritud maapidaja õigusel ja maapi-
damise tingimustel. "Ühonna domumendi
võopia", vooia e. "copy" nendest õigusel ja
tingimustel anti talupojale-maapidajale.
Manori taverel võtsid alla erisugused, mille
tõttu see copyholderite õigusel olul erne-
vael. Copyholder võis olla pävilou maapida-
mine, võis nehtida maajapidamistena kol-
me, naha ja vhe eluaja jaosust, võis aga
tähelepanela saada voolausmääratule
tähtajaga maajapidamist. Tähtajaga voo-
eludes, kui rentnu soorts jääda sama
vohu pidajaus, pidi uuendama oma
tepingut.³⁾ See oligi pünnit, millest tulehoid
paljude copyholderite rasumised ja leuel-
terclide mured ulised. Uuenduse manori-

1) H. M. Станис и В. Ф. Левинов. Раннее феодальное
педомоуе. Москва, 1931. l. 106

2) M. Campbell. The English Yeoman under
Elizabeth and the Early Stuarts.
London, 1945. l. 120

3) Samas. l. 121

toogimused võisid olla seltsitud nii kõrgeid, et rentnou polnud võimaline neid kaitsta. Copyholdid võisid olla ka väga mitmesuguse murusga: 1) oli hiibesid, kus domoneerisid uskuinud, 2) oli vitsasid kus domoneerisid copyholdid, mis väga raske elid unollustatud maaga, 3) oli aga ka aitasid, kus copyhold oli naudelunud väinise arvu ruumide wätte (talupojad, loubased jt.)¹⁾

Copyholdide tavalisteks peela-
jateks on talupojad. Niid kumb ten-
dents ka nende amandamisse ardeone
poelt. Nii oli Bramptoni manoris Kenton-
toni walmuonnis 1537-1538. a. ardeone
81 talupoja-copyholdi pidajate ja ardeone
2 juhtu, mis ardeone mainitakse ma-
pidaja-copyholderi hulgas, nende wärs oli
ardeone 1/10 wancast domoneest. 2) Ka 1650. a.
Bramptoni manoris peamone copyholderi-
te mass wärses talupojadest, wäl si-
ki nende arw oli juba wähenenud. Nend
oli siin wäl 75 ruumest, kusjuures neu-
dest ardeone 2 oli niwõre maaga wäl-

¹⁾ С. И. Архангельский. Крестованское движение
в Англии (1640-1660). Известия Акаде-
мии Наук СССР т. II № 6 Москва, 1946.
л. 426

²⁾ В. М. Лавровский. Манор Тора-ммон с XVI
по XVIII вв. л. 212

lustatud, et neid võis lugeda numbrus
 nem- ja muntalupaeguoma hulka: Robert
 Benton raudis 44 aaruit mees 19 naist
 12 õrliingi eest, ja Thomas Kenhead raudis
 maes 99 aaruit 47 naestelingi eest. Tõl-
 jäänud talupojad-entnused raudivad
 aaruit vähesi 1,5-24 ja 6 aaruit: me-
 sinne.

Kuid 1650. a. oli Braamptonis, juba
 12 aadlinum-copyholderit, kes meesid 42,1%
 raudis raudist (quit rents).¹⁾ See aadli-
 püüd muunduda copyholderi an sletaker
 selles, et tavaline rent, mis oli hõllemis
 määritatud juba 13-14. saj., oli palju ma-
 dalem raudist, mida raudisid noss lordid
 aar mees. lühiajalise raudleanduse fu-
 hub.²⁾

Selles, et selgitada tavalise meapi-
 daye-copyholderi raudis olemuda 17. saj., ar-
 tib mõnigi tõelepauu pöörata tema ho-
 lusestle meenori lordi sulles. Tõdõst
 tuleb võltada, olid nõrgememaas ras-
 kuseas copyholder'ile fines'el e. mitmesu-
 gused prodadend meesid, mis seltõel

1) B. H. Kалпоровский. Матер. Топонимон с XVI по
 XVIII вев. лн. 212

2) Ю. М. Сапрыкин. О некоторых вопросах имено-
 при Английской буржуазной революции.
 лн. 367

lordi talit. ¹⁾

Mõnesuguse ettevõtte talupoegade-
-copyholderite volustustest annuavere meele
Doncolshire's annu. Barrow manori nomen-
-jave. ²⁾ Manori copyholderite annuavere olid
volustatud osa võtma manorialmuutustest,
teostama tavelist töid ja annuavere, andma
tunnustust võetud, manusia teatud meenuse,
neid. valdusseistumise meenuse juhul uni
manori lord või copyholderi perimees sivi,
mida lordid meelevaldselt suurendasid,
tavaliste asjade pärast karistati need ka-
-võlga, meenuse eivõtmisega. Landlordid
sunnisid neid järeleandama kuni oma vesu-
-võlga laenuks mitmesuguseid volustustest,
jõelid teema landlordidele koeludele, jne.

Peale rendi ja valdusseistu-
-muse manori oli veel copyholderite volustustest
arvesta manusuu mu. common fine 4 šollon-
-gloss summas. Talupoegade tuli kinnis-
-võlga riide mitte-reguleerimisele meenuse: meenuse
-meenuse piiskopi kinnisvõlga manori, veldi-
-ne meenuse, mida veldi veldi tavelistele meenuse-
-jatele, kes elavad väljaspool manorit ja võrasket,

¹⁾ Ю. М. Сапронин. О некоторых вопросах истории
английской феодальной революции.
стр. 368

²⁾ В. М. Давровский. К истории земельных
отношений в Англии в XVII - XVIII вв.
Известия Академии Наук СССР
серия истории и философии
т. III №3 Москва. 1946 г. стр. 252.

uulub lubati eelole mansi maal.

Renti maanide copyholderid tavaliselt vahelises vormis, mis hõlmas ega finseeritud seltsi. Sel vorme ta peab-
 gu ei vajastanud turulisi sulteid, ta ei
 teinud ei vahet ega procluntide
 hindade muutustele. See rent muutus are-
 nevate kapitalistlike sulite tingimustes de-
 veldsuse määramiseks, mis hõlmas tei-
 bunda tulu summat.¹ Maanikud - leidlod
 kannab tõstma renti. Ta asendab "tavalise"
 renti "parandatud" rentiga, mis mõnuga-
 tel juhtudel on kuni 10 korda kõrgem.
 Rent pole võrdel copyholderite võrdne, ta-
 valiselt copyholder - suurte maade või sul-
 teliselt maaelanu rent. Barrow maan-
 ics oli üle 150 vajajidamisega copy alu-
 ne.² Vastavalt maa suuruse jagune-
 sod neel 4 tüüpi: 1) copyholderid, mis
 annasid maa 50 - 100 aakrit.³ Arvuti-
 selt moodustasid neel väikese ulmna,
 mille talupoegade üldiselt maaeldu-
 sest annasid neel 86,1%, maanid aga 63,5%
 renti üldisest summast, mida kandisid

¹ И. Понев-Ленский. Имущественные и земельные вл. 19

² В. М. Савровский. К истории земельных отношений в Ливонском мей-
 норе Барроу XVI - XVII вв. вл. 253

³ 1 aaker = 0,4 ha

maapidajad copy alusel. 2). copyhaldid, maaga 25-30 aaurit, moodustasid copyhaldide üldisest fondalast 11,9%, maasrel aga renti 11,5% üldisest copyhaldide rendist.

3). copyhaldid, maaga 3-25 aaurit, 1,3% copyhaldide fondalast ja 1,9% rendist. 4). copyhaldid, maaga 3 aaurit ja vähem, maad 0,7% üldfondalast, maasrel aga 23,1% üldisest copyholderite rendist.

Bramptoni manori talupoegadele maapidajael jagunesel⁴⁾ rühma:

1). maapidajael, kes omasid 50.100 aaurit ja enam maarel. Siia rühma kuulus ainult 5 ruimet, kes omasid umbes 400 aaurit maarel, mis moodustas 30,3% talupoegade maeromaa üldisest fondalast, maasrel aga 30% talupoegade rendi üldisest summast. 2). 15 talupoega - usumihnu (25-30 aaurit) omasid umbes 550 aaurit maarel, mis moodustas 42% talupoegade maerest, maasarel 36% talupoegade rendi üldisest summast. 3). 30 väiketalu poega (3-25 aaurit) omasid 343 aaurit maarel, mis moodustas 26,2% ja maasrel 28% talupoegade rendist. 4). 3 aaurit ja vähem maarel omavate talupoegade rühma kuulus 31 ruimet. üldse

⁴⁾ B.U. Leptovskii. Manor. Toponimov c XVI no XVIII ven. lu. 210

kuulus neke 20 aastat meeld, s.o 1,5%
 talupoegade üldisest maast ja mansuurel
 3% talupoegade üldisest rendist.

Seega siis talupojad-keskumised
 ja suurerepidejad (25-100 aastat) omes-
 verel maad 72,3% üldisest pindalast, man-
 suurel aga aiand 66% rendi üldisest sum-
 mast.

17. saj. 30. aastate suleb märgata ren-
 di kasvutendentsi. Kui Barrow manoris
 1565. a. copyholdide rent moodustas üldse
 51 naalsterlingit 4 šillingit 6 penni, siis juba
 1580. a. oli see 144 naalsterlingit 4 šillingit,
 10 penni, aga 1633. a. — 593 naalsterlingit
 5 šillingit. ¹⁾ Tugunuvad tendentside tavalise
 e. üldõigusliku rendi nõuats, mis pole seotud
 mingisuguse ürdlate taverdega, tavaliselt
 lühemaajalised ja seetõttu võrreldiselt uue-
 muni nõuatsluma tervelingimustega.

1633. a. Barrow manori uueuizas on uueel
 arvult väike rühm, kuid mansured peaa-
 gu poole rendi üldisest summast. ²⁾

Braamptoni manori leaseholde-
 rite vana rent, mis määrati ürdlats ma-
 rentimise dokumentides 20-30 aastaks, teia-

¹⁾ В. И. Лавровский. К истории земельных
 отношений в Англии в
 том маноре Барроу XVI - XVII веков
 стр. 255

²⁾ samas

utas üldse 92 wala 14 šillingit 7,5 penni.¹⁾ Ühis, parandatud²⁾ rent oli aga vemaast 5-6 norda kõrgem, moodustas üldises summas 526 wala 7 šillingit 3,5 penni. Lue reudi selline väärteline naine võeti lõpuni vanade kreditsvõimude meepidajate vanade meepidajate terituse wadumisele, kuid 17. saj. need sisse jätkuwerd aua olemasolu.

Freehold bälendas veela meepidajate. Kuigi see võis kuuluda na talu-palgelike, oli siiski talupaegi-freeholderitel suhteliselt vähe uui talupaegi-copyholderitel. Nii wäitens Braamptoni manors 1537.-1538. a. andmete järgi oli 90-st meepidajast ainult 9 freeholderit st. 10 manori meepidajate üldisest arvust.²⁾ 118 põlvkondadele anu-tes manors oli 19,5% rentuust freeholderitel ja 61,1% copyholderid.³⁾ Ida-Sussexis 11 manoris 1600-1650. a. arvust 1/9 meest kuulus freeholderitele, 1/3 meest aga prelatitel copyholderid. Sussex'i wäärusmen. 23 manoris Elizabethi (1558-1603) ja James I (1603-1625) perioodil oli 539 copyholderit ja 321 freeholderit. Kuid aua tekkimise tõttel.

¹⁾ B. U. Babrobcuui. Manors of Hampshire c. XVI no XVIII Cen. l. 214

²⁾ samas l. 210

³⁾ M. Campbell. The English Yeoman under Elizabeth and the Early Stuarts l. 118

freeholdersid saanti erinevat alla nagu copyholdersid. Lingi andmetel oli 17. saj. lõpul 40 tuh. perekonda „hörgemad hõni freeholdersid“ (jõunamad) ja 120 tuh. perekonda „alamad liini freeholdersid.“ (võesmad)“ Mõned freeholdersid pidid osa võtma lordide kummitest ja meesma lordide rügi meesk, kuigi tähtsusetuid. Brentoni manoris freeholdersid maunid lordide ku. ulief'i maa väsimine päevandamise nooras. 2) Väikefreeholdersid olukord oli täiesti lähedane tavetise maaficlaya - copyholdersid omaga. 3)

Freeholdersite ja copyholdersite jõunamad osa, kes moodustasid nobaühisnonna peamise sümium tavetisel nimetati yeomanideks. 4) Oma olukasolu võlgneved neid suures määral 14. ja 15. saj. majanduslõule ja sotsiaalsetele muutustele. 5) Elisabethi ajal aga muutusid nad uude ühiskonnas tõsisem ühig olulisem faktoriks. „Veel XVII saj. viimastel aastakümnetel oli yeo-

1) M. Campbell. The English Yeoman under Elizabeth and the Early Stuarts. l. 217

2) B. M. Лавровский. Манор Трэнмон с XVII по XVIII вв. l. 214

3) И. Понтов-Ленский. Дворянство и дворянство. l. 21

4) А. Е. Лыгровцев. Влияние английской революции на развитие, 1925 г. l. 41

5) M. Campbell. The English Yeoman under Elizabeth and the Early Stuarts. l. 3

manny volnearvutisem kui rentnoue klass.'¹⁾
 Nõrgu väitmisel vaesuegland, esindas yvo-
 manny ülemineku gruppi korda kõrgemalt
 klassilt madalamale, mille ei tulnud
 paljud rentinendi maad. ²⁾ F. Engels mää-
 ras yvomanny kui inglise korda rügnonda-
 de kuumise talupoegonna. ³⁾ Yvomanny it-
 iseloomustavens jõeens on see, et need
 annasid rünnuun jõumust korg näsitaisid
 nõlaltui suure väärkusega maanun-
 dit. Tavaline yvomani hulu oli 40-50
 naba eristas. Need ostid ja rentisid maad,
 sellus, et vica amer meia kempantsens
 merveldusens, uilastastel surgu, fidastel
 palgatiölös. Just teõjõu paluamust yvo-
 mannele paolt 16-17. saj. on näha, et kui-
 gi nendi usul oli jõumaid elemente,
 mis elatasa ja leialdases ulatuses pal-
 wansid teõjõudu ja mis amer olemuselt
 oli mteuoclaulus, maanus nendest um-
 lus siiski keshulupoegonna juurde mis
 paluastel teõjõudu pericodilostelt ja väike-
 ms ulatuses. Yvomaniid meanonendi
 muus võmus 25-ile 200 aemrois kogu-
 kumeyanduse rajoonides.

¹⁾ K. Marx. Kapital I. l. 628

²⁾ С. И. Архангельский. Вирское законодательство
 вениной англійской революци 1643-1648
 т. I. л. 53

³⁾ K. Маркс и Ф. Энгельс. Социальная м. XVI в. 2.
 л. 297

4. Latimer kirjeldab oma isa, yeomani majapidamuse 16. saj. 40-ndatel aastatel. ¹⁾ Ta ei omandanud rüütelkonna merele, vaid rentis seda lordidelt niipalju, kui palju oli rüütelkonna võttes. 6 tükki, peale selle olid teel sajand laubad ja umbi 30 lüüsi.

Kõige tõsisemaks nootimuseks yeomanidele, kes olid copyholdeli omandajad, oli viimane rüütelkonna. Sellesel piirandi aja, kus yeomanid võtsid ei omandanud freeholdi, enne. Nii oli 1619. a. Lancashire's Prescott's memoria 84 rentiaast 38 yeomani, kuid võeti nad olid copyholderele omandajad. ²⁾ Oli ka yeomane, kes omandas mõlemad, nii copyholdi kui ka freeholdi.

Rendi majapidamused hakkasid kujunema juba 16. saj., millele omandamine hakkas nimelama farmeriteks. Farmeriteks olid ettevõtjad rüütelkonna majapidamused, talupoeg, kaupmehed, kaupmehed mõnikord megi väikevõtte. Nii, kes sajad oma majanduse vastu.

¹⁾ H. M. Campbell. О некоторых вопросах истории английской феодальной революции. lk. 364 //

²⁾ H. M. Campbell. The English Yeoman under Elizabeth and the Early Stuarts. lk. 119

valt kapitalismii arengu võutle." Nael
rentisid mureel ja riigilestel mela maadustel-
lised ja oma majapidamistest monuma aetud
norg na vèhete murege talupõegade palge-
tõõ abel. Nagu näitab K. Marx, olul 16. saj.
vel rendilepingud ponaajalstel, scyli 99
erastat. 2) Raha vèntuse lauguga seoses
abundati tõõliste palua. Põllumajandus-
sareeluste liimisel aga tõõsied. Farmerel
said sellest suuri kannuaid, "... unna
samel ajal maarent, midea ta pèli maus-
ma, wõis endise rahavèntuse alusel sõluis-
lised vanaale lepingute jõi. Sel vossel ronnastus
farmer norraga oma palgatõõlste ja oma
bandlardi hulul. Silleperast pole midea
imetaela, et Inglise murel oli 16. saj. lõpus
tenuimud tolle aja wõlta ronnas "kapitalist-
line farmerite" klass. 3)

Kõrvuti nende talupõegadest
elamikuoma vertegvõõtega esnes Inglise
wõlas veel arvukas cotterite e. tõõtervate
talupõegade rühm, kes moodustasid mure-
pidajate pleumõ massi. Need esundeveid
võõles maaga wõ: maata talupõegi, kes
pidasid maad taveliselt manorialõõgu-
le, copy alusel, sarnalt copyholderitele.

1) И. И. Пякучев и В. Ф. Семёнов. Паруе дьн ныагшве
пèвартõлзее. лн. 104

2) K. Marx. Kapital. I l. 646

3) samas

Nagu väitab V. I. Lennu "... inglise cotten (cottager) pole sama, mis partsellitavalpouy Prentsusmaal või Renni provintss, rüme- ne aga pole jätligi sama, mis pops või „Knecht“ Preisimaal. Igasugused kaunad eri agrarimoodid, eri agrarimudite ajaloo järgi, kuid ke ei taursta majandustead- lastel neid üldistamast rüme süübi — põllumajandusliku proletariaadi alla."¹⁾ Cotters moodustasid Inglismaal 79,73% maapõldajate üldisest arvust.²⁾

Elisabeti reolitsemise ajal anti väija 1592. a. seadus, millega rüa cotten pidi saama hõimameesest Haeumot mees.³⁾ Kuid väiga sageli ei ühildud selle seaduse järel, ning tegelikult cottenel nii palju meesid ei saanud. Kuid siiski cot- tagere võis olla väiga mitmesuguse suu- ruse väega. Kuid, nagu väitab 1633. a. nimekirja, esimene mittevastavus fudalala ja reudi vahel.³⁾ Realsuus alaris cottenile olid mõningad vanaid õigused kogukond- likele vajamadele ja mõningate hõlvante vankumisele, kuid see sõltus lerdli suvast.

¹⁾ V. I. Lennu. Труды III кн. 40

²⁾ И. Понов-Ленский. Дилбурги и мвемлер. кн. 25

³⁾ В. М. Лавровский. К истории земельных отношений в Англии в период с 1633 по 1700 гг. кн. 226

Kundest paanurusi uude tööloolass, mis sai
 aenta-, päeva- ja hinitam, kuna sel ajal
 oli tööjõu palunamine laudloolde ja
 põllumeajandusline tööde hõlpsamisel tege-
 liseus nähtuseks. Lõunon näitas, et „... rah-
 vamaasside rannumme... mitte ainult ei sa-
 uista kapitalismi areneust, vaid vastu-
 peeti, on just selle areneuse vältimiseks,
 on kapitalismi tingimus ja nõuendab ka-
 pitalismi. Kapitalismile on vaja „vaba
 töölool“ ja veevõime sellis seotakse, et veis-
 he tootjad muutuval palgatöölool.“¹⁾

Ajaloolus, mis tavaliselt kehten-
 das arvumete määridajate - otterite ja
 põllumeajandusline tööliste - oluolude, oli
 see lihe side, mis eesistis Inglismaal
 tööstuse ja uude meajanduse vahel. See see-
 moodustas Inglise määridajate elus vaba-
 liinu loe. Sellest liini abitööolused nagu ut-
 ramine ja kangandamine muutsid
 mõnined eluoludeid ja paanuse vahen-
 daks, aidates mausta nõrgel renti ja h. o. ot-
 ottega nõuun lulla. Kodutööolus seab
 laia levim just alates 17. saj., mis te ees-
 teerob uue suureva manufaktuuriga. Si-
 ti suur abipaanub la vahese meajaga ja

¹⁾ V. I. Lõunon. Töölool - lk. 86

maenta talupaegadele viisrele ajajärkul.

Cotterite ja põllumajanduse tööliste olukord halvnes järsult 1629. a. nrsu liuna tõusuga peeregu 3-kordseks võrreldes sajandi algusega, nmsa ega töötaer tõusis äärmuselt vähe. 17. saj. oli Inglisemaal 84 900 perenonda, st. enam kui pool kõrgist perenondadest, kes omavõel sotsiaalselt, mis ei uatand nende taandusi.

Tuleb veel märkida, et Inglise niicubeminnonna vähenemine toimub just cotterite ulassi arvel: aua enamuses ta lühub liuna, ja täastuselus, et tööd otsele, nniigi seda leuaveid vedused. Nemed teiendaveid na kerjuste ja hulmuute uelu.

Inglise uula pauperiseerimise seavutas Regi nllise ulatuse, et Elisabeti valitus 1601. a. "... oli lõpmis munitise amuüuue kumustama pauperismi, seeris sisse reestemaasi" ¹⁾

---

¹⁾ H. Marx. Kapital; lu. 627

27 Pärasajamised, Inglismaal.

Kapitali esialgse akumulatsiooni ajaloo on uus teistsamane probleem teostatavuse probleem. K. Marx, märganud kindlalt, „minimeeritud esialgse akumulatsiooni“ olemuse, näitab, et „... protsess, kus loob kapitalistliku vahetuse, ei saa olla midagi muud kui tööliste laenuvõtte protsess teema töötingimuste arendist, — selline protsess, mis iselt poolt muudab sotsiaalset elatus- ja tootmisvahendit kapitaliks, teiselt poolt aga muudab otseselt tööliste palgatühistuse. Mõistatund esialgse akumulatsiooni ei ole järjekindel midagi muud, kui ajalooline protsess, mille käigus tööliste laenuvõtte tootmisvahendit.“

---

1) K. Marx. Kapital: I ra. 622

J. V. Stalin väitab: „Kapitalistliku tööturue algeks maal, mis töötamisvahendid on loodud eraväikesse, tööloks aga, kus on kuni jäetud töötamisvahenditest, on sunnitud müüma oma tööjõudu nii kaugele!“

Töölise enesproletariaatsi ajaloos etendas eriti tähtsat osa talupoegade maastamine: „Etalge akumulatsiooni ajaloo moodustavad eelkõige nõu need päänded, mis on loovus teinud kapitalistide klassile; kõigepealt aga need momendid, mis suri rünnakusse äkitselt mingi viigivaldselt lahti võtta nende vabade töötamisvahenditest, paisata neid kaudselt proletaarsetena tööturule. Kogu protsessi aluseks on põllumajandusliku tööaja enesproletariaat, talupoja maastamine. Selle protsessi ajalugu annab mitmesugust maeris mitmesuguse võimuga, eelkõige mitmesuguseid faase mitmesuguses järjekorras ja mitmesugustel ajaloo-etappidel. Klassikalisel mõjul toimub see ainult Inglismaal...“²⁾

1) J. V. Stalin. Sotsialismi majandusprobleemid NSV liidus. lk. 14

2) K. Marx. Kapital: lk. 623

Nüüsis, wagu me võime uue-
dest seisukohtadest jäeldada, citab meel-
terastamise probleemi uurimine ka kuu-
reeliks veija negituse vahenditud põhju-
sed, mis viisid podcaalse suhte lammu-
tamiseni. Tarastamise protsess peegeldab
wõige selgeuini podcaalse muuomranisu-
-sejääri kapitalistlikum siüpi meareelde-
jans - laudlaudius tuntuuuse ajalugu.
Tarastamise protsess on wõidegelt nii
põllumajanduses toimivate muutuste
põljus kui ka tagajärg.

Massilised tarastamised
algasid Inglismaal 15. saj. viimasel kol-
meardiuul ja 16. saj. esimesel uarneu-
diuul, mil meel saarutaste oma klas-
sikalise iseloomu. " Selle põljuseus oli rei-
liswauwauwauw, wõlgse tööstuse areng, raka-
majanduse üldine uerw meel.

Alguil villa, lüjeme kalewi
wõlgaweeu, esitas suurel wõucluuwõel
põllumajandusele villa jäucl. Tütleisi
muutis ta põllumajanduse uerubalises
uoung suuclis teda uõuameu uuta tui-
gimustega. Periaudil 1541-1580. a. wlla
hind tõusis üle uolme uouwa. ²⁾

¹⁾ В. Ф. Семёнов. Опрокинувание и пресмы-
сление государственной власти
XVI вена. Москва, Книжпизд, 1949
eu. 100 j.

²⁾ samas eu. 141

Selline oluord sündis suurmaoanaruks (landlände) ja kõige jõukamaid talu-
paegi ilma enam üle mineva maaheri-
miselt lambakasvatusele, mis muutus
kõige meelitavamaks kapitali paisuta-
mise objektiks. Feodaalide „loasungis
sai põllumaa muutumise lammaskas-
vatamiseks.“¹⁾

Lambakasvatuse arendamine
võudis selliseid suuri muudatusi, mi-
da suurmaoanaruks seerui siiski põl-
nud. See õlutas neid kantsentseeruma
oma vähesse allustatud maavaldused,
mis lojenu, kolantium revolutsiooni ajal
muutusid nende täielikult kapitalist-
likuks omandiks. Et seda meel sa-
da kannesid nad avastama mitte
eiinult kogunuma ühismeid, misle-
tehti juba 13. saj., veid na talupo-
gede põldusle. „Landlordid avasta-
sid karastamise ettekäändele mitte kus-
nes söötis olevaid naabermaid, verel-
sageli na ühisguseid, mida heiti ko-
gumoma enes poole, või riikute poole, kes
neid maid teatava maasu lest kogu-
momaalt rentisid.“²⁾

¹⁾ K. Marx. Kapital. I. lk. 625

²⁾ samas lk. 631

Etinustus pealikuksi ohvitens
 olid leasevalderid, kõige veenusemad seel-
 pojad, kes olid värrasloomasi näljest
 saanud hõlivaliste rendimaaünnole
 pidajad. ¹ Kuid peagi kaanati heera-
 ma na talupärgede-copyholderite jaos-
 merid, mis senini olid päritavad.

Talupärged eeti ära nende
 maaükselt, muutis need se kumbel meelata
 proletariidiks, hõlvalised meel aga
 ühendles mõrsu ära meaga, verolda-
 dis need kogununa meeldest pöörare-
 dige, veevõidiga, pöösastarendiga jne., ta-
 rastades need. Selline arestamine olipub-
 lisma usurperimise eut, sest et rügi vere
 juhtudel, uui taveõigus lubas barclle va-
 libada meapideumite valdajad, ei ande-
 nud ta siiski talle õigust seda meapi-
 deumist ära meaga ühendada ja jäe-
 likult muuta meapideumise tingimusi.
 Suurproletariidid, ... tõel. rü paegu suurema
 proletariidi, usurperides kogunone
 maid ja ajades talupärgi vägivaldust
 minema mealt, millele talupärged olid
 samasugune fodaalne aumandõigus nagu

¹ B. Ф. Семёнов. Ущербные слуги
 Совет. Ленинград, 1955 г. л. 351

protsaadidel eestlgi." ¹⁾

Terastatud maad muudeti tavaliselt lammas- karjandaks, mida siis mõrsuand sageli rentisid võrge ta- su eest suurentuule-farmeritele. ²⁾ Kuul sageli, võrge majanduslinnumad lordid. Lammasid ise pidama suuri leimberhar- ju, kuni 10 tuh. lammas, muutuades sil- tul ettevõtjateis-lambavesvatajateis. Kuid siiski 16. saj. toimus terastamisi hea muu- del esmäänil, nagu näil. põlluharimiseis ju. , aga seda väiksemas ulatuses.

Terastajateis polnud mitte ainult lordid, vaid ka freeholders, kes olid suuresti huvitatud võgnondliisid elu- leardi hävitamisest ja kapitalistliku un- di arendamisest. Terastamised leidsid võrge meen Kagu (Suffolk, Essex, Kent) ja Edela-Ingliismaal (Somersetshire, Dorset- shire ju.) ³⁾ V. F. Semjonovi andumite järgi, mis pole küll täpsed, kuid mis siiski annavad meile teatud ettekujutuse teras- tamise ulatusest, woodusters 1455-1607. a. terastatud pindala 516673 aamrit, või 2,76% 24 rahoonuna territooriumest. ³⁾

¹⁾ K. Merx. Kapitel I lu. 625

²⁾ В. Ф. Семёнов. Организация и управление земледелия в Англии XVII в. lu. 38

³⁾ samas lu. 31

Kõrge elatusliikumisele tavadamised formu-
sid aga keskraalrühmades, millele
osaus langes 70,71% mees kogu tavadatud
pindalast, 84,41% tavadamuse tagajärjel
kõrgist hõimereitud talupoegadele, 80,46%
tavadajate poolt furustatud kõrgst ta-
lupoegade majadest.¹⁾ Esinohal tavadam-
uste poolist arvas sõn Northampton, mis
oli tavadatud 27335 tavadamust, mis
Leicestershire - 10004 tavadamist, Hunting-
tonshire - 7677 tavadamust jne.²⁾

16. saj. tavadamusele pundu-
tasid veiga paigusid talupoegi, kes jäid
Rumer elatusvõhendiist ja olid sunnitud
maha jätma oma eluoheld, muutudes
hulmuikus ja neijustus. Täilikuud häi-
vinesid tavad külad. Nagu näitab K. Marx:
„... põllumajandusliku revolutsiooni vohastas
farmereid sama kürest, mis ta mearak-
vest vasesse tegi.“³⁾ „Suur viltsus kasvab
iga päevaga talupoegade majade ja ku-
vete külade tühjenemise, furustamuse ja
taunutamise tagajärjel, mis tavalis-
elt kasutati maaharimiseks, muudeti

¹⁾ Аннмическая суммарная революция XVII вена. I
ног пег. Е. А. Косминского и др. С. Тибурного
ку. 41

²⁾ Там же ку. 42

³⁾ К. Марх. Капитал I ку. 45 ж.

nüüd varjamaadens, seal mis kunagi teg-
les põlluharimisega kuni 200 ruumet, jäi
nüüd 2-3 hektarist." 1517. a. "Kunoriglaans
iirius, mis mõeldas koonisjoni tarasta-
miste uurimiseks," väidatakse, kuidas
keegi mees ei olnud domeniina 10 mõõsat
300 auru põlluharimaga, mille ta rentis
26 auruiliste meesühikuidena värga ha-
rimiseks. Kuid kaotas tarastama veele
valdusi, eraldades need taradega "... uut-
sus esile nende mõõsate tühjenemise ja
purunemise, nii et need mõõsad on
praegu täiesti loostunud, aga mees
muretsesid harjamaadens helega jaos. Sil-
le tagajärjel... 60 ruumet jäi seal rüü-
elatuks ja tööks." 2)

Maa- ja talupojad muutu-
vad tavaliseks vana sajadele vohata-
vaks ujuks rüüelise vohitavaks. Paupe-
rism muutus üldrelvõimaks riitsu-
sena. Pauperismi erengule aitab avarus
ja hüüendel seda korrutavale süm-
bariseerimine 16. saj. "veerandol vohle
tulemusena väis osa meid vedamisel

1) В. Ф. Семёнов. История средних веков. т. 351

2) Крестьянщина по социально-экономической
истории Европы в Новое и новейшее
время. Под ред. В. П. Волгина.
Москва, Ленинград, 1929
т. 171

wätle. ¹⁾

Muatused ja töötud talupojad siirdusid linnadesse, eriti Londonisse, kus leotid leides tööd, mis õnnestus ega võiga võtta. Londoni tänavatel ja ümbrus täitisid hullurite ja urjustega. 1594. a. andmetel Londonis oli 12 tuh. hullurit. ²⁾ Massilise nältsuse põlde Londoni tänavatel annab ulegi protestantlik juhustaja: "Jumel helastaja, mis palju vereid, võimu, launureid, pimedaid, vigasid, traigeid, kellega seguuvad ka tööta hullurid ja urjatud urjategijad, lamavad ja roonavad, paludus armuand, poristel tänavatel." ³⁾

Üha kasvav pauperism ähvardas pidevalt armuline rahva, nende armuandit ja nõrka, sagedasid kirikuvitusted eraromandi vastu. Talupoegade talutuse teinimise pulul, nõrge energiani süttivus materjalina elol just pauperid. Ühineus niiresti kohaliku liikumisega, andsid kelle lastele.

¹⁾ И. М. Ковалевский. Англинизация монастырской собственности в Англии и ее символическое последствие. Русская мысль. февраль 1888. Москва. стр. 106-111.

²⁾ В. Ф. Семиков. Пауперизм в Англии XVI века и законодательство Штодорт по вопросу пауперах. Средние века. Москва, 1953 стр. 211

³⁾ самис стр. 212

ulatus ja töid sisse raskendusemeid nõudmisi. Kuid peale kõige muu olid laostunud talupojad halvasti meenus-
 le mausjadel ja talupaegade arvu vähenemine mõjus halvasti ka maa sojalisel vaitsvõimel, kuna sõjavägi uue-
 us peamiseks just talupaegadest.

Tarastamiste sellised tagajärjed nõudsid Tudorite ja hiljem Stuartide valitust, kes olid paolitses sa-
 jandi jooksul (alates 15. saj. lõpust peaaegu 17. saj. keskpaigani) andnud veelgi rohkem statuute ja andnud tarastamiste vastu.¹ 1516. a. statuudiga keelati põldude muremine harjumel.² 1533. a. määrati keelatud üle omaniku lambe-
 nerya murus — 2000 lammas —, uue-
 lest rohkem ei tohtinud jätta.
 1597. a. kuninganna Elisabeth nõudis vii-
 gi tarastamiste lõpetamise nõudmist.
 Lõpuks, 1517. a., 1548. a., 1607. a., määrati revisjonid tarastamiste muutmiseks. Statuutide riikijatele määrati kar-
 vid. Kuid Tudorite seadusandlus tarastamiste vastu jäi tulemusteta, kuna ta ei leidnud võitlust võltsitud energi-

1) B. P. Lemkov. Упоминание о сенокосе в летописи. л. 351

2) saunas л. 352

liselt. Tal ajal ... toimus see protsess on
 individuaalsete vägivallategude näol, mille
 vastu seadusandlus 150 aastat eelata
 võitis." ¹⁾ Kahaliuud meremurund
 heolisid väike hüüuga anduantselid
 ja hobuntidest, mis uelidid taustami-
 sed. Auetiisimel, uspidid uolitorid ste-
 tunte ellu raueclama olid suunuses
 arelliaud, us igati taunistasid tausta-
 uiste uunimist. Väiusemetile auebuue-
 le uingisugust tchulipam ei pööretud
 kuncu surmaareuunimud haunustel
 enelile õukouast spetsiaalsed loerd
 taustamiste teotamuseus aua uer-
 sates.

See seadusandlus tausta-
 uiste vastu oli aga näilou, tegliuult
 sunnas Tudorit uelitus selle teartou "ag-
 raerrevolutsiooni" olvrite uellale, us sa-
 gli pidid euclile ualpidamust ha-
 uoua uerjamiste ja uuiritamituste sel.
 Nende vastu anti uerjia uela seadusi,
 uideu hiljem K. Marx uuetas "uerristens
 seadustus." ²⁾ Seadusi uellumite vastu anti
 uerjia uill uer teistes Euroopa uereles,

¹⁾ K. Marx. Kapital; lu. 630

²⁾ samas lu. 637

meid usust nad ei omandad nii julma
ja barbaarselt iseloomu, ega omandad ka
nii suurt võimust kui Inglismaal."

"Prague tsöölisklassi isad, nutuldi võige-
pealt sellelest, et need olid vägivald-
selt muudetud lulumuritus ja paupe-
ritus." ²⁾

Eriti haru oli 1547. a. seadus, mille
järel igasugune "terve lulumur" või kejus
kes haigab end täiesti võimale, antakse
sellele nimele, kes neid teinud on, ja
ta loetakse sellele. ³⁾ Peenest võeti teha sun-
nuda igasuguse tööle, teista võeti teha aga
võrge halvema tööga. Sellest oya. lulumur-
it võeti pärandada ja neid üürile anda.
Põgenumise korral põletati talle väike
kättemõõk "S" (slave - ai).

Edaspidised seadused pau-
perite vastu jätkuval samas suunas.
1572. a. keelatakse armuandide palumise
võimidele üle 14 aasta vanadale kejuksle,
pensusse, endisse nõhta muuriristide ta-
gasiseaduste ja. a. luumendusel. ⁴⁾ Sellest sta-
tusest aga nähtub ka et "... "lulumurite"
lulumur velitsus keemab mitte ainult

1) B. Ф. Семёнов. Пауперизм в Англии XVII века
и законодательство Пирогова по вопро-
су пауперах. л. 210

2) K. Marx. Kapital I л. 638

3) B. Ф. Семёнов. Пауперизм в Англии XVII века и
законодательство Пирогова по вопро-
су пауперах. л. 219

4) samas л. 221

hulkauid selle sõna tõelises mõttis, varel uar
 igat liiki rahulolematud, valitsevate
 klasside veretvohalt heitlased tööloka.
 Rändnaisitöölised ja -nempunud, peami-
 selt siiski — tööliised, mis rahulavereid stu-
 nolita ja otsivereid paremeid töötingimusi
 ja kõrgemat töötam...

Antis nähti ette „hangeuul-
 sete ja laisvade kerjuste“ jaoks erilise töö-
 majade uu. „parandusmajade“ loomine,
 mis varel pidid „harjuma“ tööga. Tegeli-
 milt olid need elanikuuonale heilve-
 merel uui tavereised vanglad. Töötingi-
 mused olid siin äärmurelt kerrurel, aeg-
 ajalt vaustati siin hulureid, tööpaer
 olid pinnu pue.

Uus Elisabethi-aegne rahureid-
 tunia jutusters lüjereu sellest, murellest lurreu
 sisendatid pauperike uuel parandusma-
 jad: „Ma sceret sin sinner (house of correc-
 tion) palju rgerureid uerit leri rumber-
 hulureid rüurei ja kore uel rger korel
 palusid uurel urbedere fiseratega uurel
 scerata uelid siure, pareu scerata lara-
 litte vanglasse (the goal). Kui ma uere
 ueldurel selles, murel uerdest uurelga, tuu-

1) В. Ф. Семёнов. Пауперизм в Англии XVI вена
 и законодательство Штодоров по вопросу
 пауперизма. кн. 220

uistestid end süüdi mingisuguses võrui-
waeruurituses, waagu uuel olustid seel-
teostamisel, ja sel viisil raskustid omenda-
ga, et ainult mitte alla seadetakse pa-
raveluswaja, mis neid sunnitakse teo-
tama."

Tarastamiste ja talupargade per-
perriserimise vastu teunisid arwusel ta-
lupargade liikumised. Enne revolutsiooni
viimane suur liikumine taanus 1607.a.
Lesa- Inghimeri wabawoudades. Ülestõusid
asawõimel tõhusid tarastid ja ajasid
winni wraare, millega olid eeldatud
tarastatid maaalad. Nael wintarad
endid "wõrdustajatus" ja "waerajatus"
— lewelleritus ja diggeritus.

Tarastamise protsess jätkus
ja süvenes wogu 17. saj. wälk. ²⁾ Selle sajau-
di jaoks võib tuua 5 tarastamise
tõusulainet: 1) 16. ja 17. saj. vahetus (1585-
-1604). Tarastamisel harruwerel kllid
peiccedil peemisele Leicestershire'i,
Kerthampshshire'i, Yorkshire'i ja osali-
selt ka Gloucesteri wabawouma.

1) В.Ф. Семенов. Паушеризм в Англии XVII века
и законодательство городов по
вопросу паушеров. лн. 222

2) И. Павлов-Лексин. К вопросу об огораживании
общинных полей в Англии в первой
половине XVII века. лн. 305

2). 1630-ndad aastad, mil kõige tugevam tarastamine on Lincolnshire'i, Durham'i ja Rutland'i valimissuunas. 3). Vabariigi perioodil 1649-1656. a. 4). 1660-ndad aastad ja 5) 17. saj. hilis vanaaegsele kumendiinul.

17. saj. agraarrevolutsioon jätkub samas suunas kui 16. saj.: ta vundlustab freeholderite olumorda, võimalelab ettevõtlikum siingi tulupalgade vastu, ta voutsutruerib maa gentry, yomaniide ja farmerite väite ja areneb kapitalistliku tendentsi suunas. Kuigi ümber ei ole tarastamist plaesmeitõngus enam lembumasvõetus, vaid pinnase rikkumise tõstmise - meelharimise outensivistamine, kultuuri parandamine, ja põllumajandusliku tarne tõstmise. Et tarastamine võltis ümber just selle suuna selle arendas mõju ajaks, et siiski harrasid vallinemat, nise ja mõningad teised põlluharimissuundused, kes liinade arengu ja tööstuse kasvuga.

Seesmisel teidumisele tule kasv ja arendamine toimub tugeva Londoni mõju

1) H. M. Пашутин и В. П. Семин. Парень Буржуазии и революция. стр. 104

all, mis pidevalt kasvab elanikkonnale arvult ja
1534 - 1661. a. Londoni elanikkonnale kawas paari
kuu & nõuda. See esitab aga suurel võrdlusele
leiva järel põllumajandusele. Selle tulemu-
sena tõusid 17. saj. algul linnades järsult
võrreldes eluener sajaduadiga. 1563 - 1564. a.
misi maksis 19 šillingit 9 ³/₄ penni venter,
kuer 7 penni. ²⁾ 1651. a. uusu venter maks-
saks aga juba 51 šillingit 4 penni, kuur 23 šil-
lingit 10 penni. ³⁾

Võltsatööstus oli aga 17. saj. algul
sattunud väisi oluorale. Pärast 1617. a.
kaupmehe - avantüristide vedelid uellevit
& nõuda võltsim võlja uui 17. saj. esimesel
ümmeudil. 1620-ndatel aastatel heuati
aga Inglismaale koguni suurel hulgal
kalerit sisse vedama välismaalt, nii et
peagi sisuvedu iitkas Inglose ueleri vee-
jareo. ⁴⁾ Kaleritõstus finaaleventre depres-
siooni mõjul nõudluse velle järel nõu-
maks sullega ka velle hõud lauges.

Suuremaomeminnud leelsid
müüd kasulikkude olevit oma kapitalid

¹⁾ С. И. Архангельский. Вспарние законодательства
Большой Английской публотиции 1643 - 1648. -
лу. 39

²⁾ III. Рогнеров. Устория ирзга и зародан-
ной илаути в Англии с XIII по
XIX вее. Петубург, 1899 г. лу. 321

³⁾ самас лу. 323

⁴⁾ И. Павлов-Лещиний. Думбсери и левелери.
лу. 48

paigutada teravijumavatusse, mistõttas
 neile anda suuremaid vahumeid, võrel-
 des lambavõlvatusega ja rüetavõlvatusega.
 Nii näit. Leicestridire'rs tarastati 1485 -
 1517. a. 5780 aamrit mehed, see oli 1,09%
 kogu vahivõlvatuse findalast. ¹⁾ 4622 aamrit
 sellest tarastatud mehest läks harjamae
 alla. 1578 - 1607. a. oli tarastatud 12240
 aamrit, või 2,32%. Sellest ainult 4973 aam-
 rit muudeti harjamaeks. 1628. - 1630. a.
 tarastati kogu 10000 aamrit st. 2% vahivõ-
 lvatuse findalast.

Terastamisest olid punelu-
 tatud järgmised maade kategooriad: ²⁾
 1) koguvõlvatuse põlvend ja heinamaad 2) kogu-
 võlvatuse kõlvikud ja kõlvikumaad, kus ko-
 guvõlvatuse liikmed harjatasid oma lemm-
 baid ja lehma. Seda kuni tarastamiste
 alla kuuluvad ka metsade ja rüetse rüet-
 liiki „metsa meha“ tarastamine, mis
 läksid antud maadele neesseisu. 3) See ka-
 teegooria tarastamisi, mis läksid peemi-
 de vaasseisu. 4) saistunud maade mu-
 vendamine, mis moodustas 17. saj. teras-
 tamise suurema rühma. Seda hõlmasid

¹⁾ У. Павлов-Ленин. К вопросу об орошении
 озерных вод в Англии в 17-м в. и
 в начале 18-го в. л. 297

²⁾ У. Павлов-Ленин. Земельные и лесные
 л. 44

suured ettevõtte organisatsioonid.
 Kuivendatud ja kultiveeritud territooriumid taastati hiljem sellise ettevõtte asukohtade poole.

Hogumona meelde tuletamine
 17. saj. I poolel toimus väga mitmesugusel hul-
 kõrgel määral erinevaid taastamise vormis oli
 aga nn. "houmlepp" vormi loodi ja meele-
 ja vahel. Tegelikult "houmlepp" ei olnud rea-
 las sügavema võigirelde nõrgemine vti. Te-
 auelis taastajate väike suure verbaalsuse,
 alatis tõeliselt verbaals houmlepp, kuni
 houmleppeni, mis oli välgia pressitud van-
 jatud või avaliku suruga.

Kodusõja ja verbariigi perioo-
 dil toimus ke aga nii, et loodi "houmlepp-
 ris" hogumona põlvud endel välistel, aga
 mis juba kostati taastamised kuni re-
 suguse houmleppeta.

Kuivendamise arenes eriti Ida-
 Inglismaa soist ja meelel aladel, mis
 sageli laugesid mere ja jõgede poole vti-
 ujutu vti olivis. Sellised alad võtsid suu-
 endel alla 70000 - aevrilise pindala
 maa-ala. Sood laiuvad peamiselt 6 krahv-
 koonas : Cambridge, Lincolnshire, Hertington,
 Northampton, Norfolk ja Suffolk. Alguks
 tati kuivendustööd (houmlepp aevrilise,

vanade jõeõngide puhastamisi, tammude, muldveellide, sildade ja teede elitamisi) ühiskunde vastsele väärt väärt erakordsele poole. Kuivendatavad ja kultiveeritud maad loovsid kohalikele kogukondadele väest üle kuivendajatele, mis siis keeld alad teostasid. Selline maasõude võrdalus meeldis ligi ühe suuremal hulgal rannarajajatele, mis olid valmis sellistega tegeleda se ürituse paigutamise oma kapitalile. Need kiiretsid end „avantiistidena“, mis tal ajal loovendas ettevõtjad. Nii loovsid aja jooksul terveid kuivendajate kompaniid. Kuningas Charles I (1625-1649) ajal loovdi üle üldsele ettevõttele kuivenduse alal. Trooste astudes Charles I teatas 1625.a., et „... tarastatavate maade, mis on mere poole tagasi võetud, on kuningaga omavahel...“¹⁾ Koolituse kuivendustööle läbivõtteks see esimesel meigitud 6 mahuomades võttis kuningas enda väetise. Nüüd hernati kuivenduse hõlpsama keemiga poole antud antide alusel, mille see üritus poole vastu loovnes hegu riigile. Nii näit. 1627.a. avaldati ant 120000 auru tasu.

¹⁾ Английская буржуазная революция XVII века. Изд. под ред. Е.А. Косминского и Д.С. Левинского. л. 46

diinu univõrdsamuse kohta Iida-Inglesmaal." Kõrdes antides väideti, et osa rabeid võt-
 manta headus harjamadens, osa põllu-
 meradens, uus kasvataitane teavilja ja re-
 gi lona, misle on loomis lauevõitusele (hõtte
 juu. valmistamises).²⁾ Sel viisil teotakse, ja kau-
 bandedus kasvule ja õitsengule ning osuta-
 vab akti vaestele, kes saavad tööd.

Kuivendamine aga tõstis maa
 hinna võlme- ja regi rohumeerades. Seega
 võimalus teha osta oli ainult väga rikas-
 tel ja vanaemal rühmest. Talupojad ja
 kogumõeldased olid aga rüua jätetud
 oma harjamadest ja väga sageli na
 põlledest. Nii näit. kaubast Yorkshire
 2. rühma elanikel univõrdajate tegevise
 tagajärjede üle: "Need üllad, ebrstades
 vahvi une teavilja, harja ja teiste tei-
 eluainetega, millestid ümäl müüvad
 hehvadens, et meenus elanumõnneist peab
 ja on valmis armu palume kerket."³⁾

Kuid samal ajal talupojad ja kogu-
 mõeldased ei uskunud kohtu- ja aelmi-

1) С. И. Архангельский. Движение пресельян-обязан-
 ников в восточной Англии в 40-50-х
 годах. Известия Академии Наук СССР
 серия истории и философии. т. V № 4
 Москва, 1948. г. стр. 356

2) И. И. Димитревский. Законодательство Англ-
 ийской революции 1640-1660 гг.

Москва, Ленинград, 1946. г. стр. 252

3) Английская буржуазная революция XVII века. I
 том ред. Б. А. Косминского и Я. А. Левинского
 стр. 46

ministratiivorganite tegevuse seaduslikumust. Keegi Edward Anderson loobas: "... et ta ei jätta oma kogumondlikke maid seni, kuni ei näe mingit endale alviya domineerimisele kogumondlastelt nende maade eiravõimise kohta..."¹⁾ Talupojad tõusid võrdvõrdselt oma kaotatud õiguste tagasisaamisele, püüdes ühendust võtta ühegi krahni ühendatud territooriume. Revolutsiooni-ajal Inglismaal puhkenud sotsiaalne konfliktis seega siis põlvkond võimust võttes pooldas feodaalidele, seotud mingiga ja teiste ühendusühenduste hilisest huvitatud riikidega ja talupoegade kogumond, teinud poold, kes näitas võitluses võit suurt võitlust. Ida-Inglismaa 5 krahvkonda (Northamptonshire, Cambridgeshire, Lincolnshire, Yorkshire ja Norfolk) teinud 17. saj. 30-ndatel aastatel 20 sellist talupoegade võitlusest. Nendest enamuse teinud 1636 - 1638. a., otseselt enne revolutsiooni. Rahvuslased ühendusühenduste tegevuse vastu jätkusid neid hiljem kogumond võitlusele. Nõud võrdvõrdselt olid suunatud talupojade ja krahni krahni meeleheitel suure seise maadele ühendatud ühendustööle ühisele võitlusele.

¹⁾ Английская буржуазная революция XVII века
по реч. Е. А. Кошкиной и А. А. Мельникова
с. 47

riiginassa läimendamiseks purustama traditsioonilisi mihkeid, kuidis need mihkinga metsad üle israliiumu varutusse nõrge manust. Kohalilise elanikkonna uciest äiarõelund metsaterritoriume oli meel enamisul õtguis tarastada. Sellega naotatid aga mihkelanilised auvalus tõsise abicelline.

Sellisel mihkinga metsade miiine toimus näit. Wiltshire'i, Wiltshire'i, Gloucestershire'i jt. ualirhonnades.¹

Shcedite relictsuse selline näitamine talupoegade mihkes kutsus viimaste seas üle tõsise meelpaha ja vastupanu. Juba 1612. a. toimustel talupoegade rehmistel Gloucestershire'i ualirhonnas Forest of Dean territoriumil, siis 1631. a. ilistõus Wiltshire's juu. Võihus metsade lest jäitnus uogu reuolutsiooni perioodil. Kõige rosam oli see võihus niishi Forest of Dean piirhonnas. Seada põljustas veel asjaolu, et non oli uer varauult areneund kohaliku mihka-, rauu- ja uivisõetiõstus. Tõolisteks ston olid mih kohalilised uui uer mitte kohalilised elanilised. Oli regi „vebade mäietõõlõstõ“ eri uorparat siuon. Kuniuga poelst metsade miiine uoos maagimileitamisõrgusega aga rihkus

¹ Annuaire de l'Empire russe pour l'année 1857. Tome I. noy pag. 8. A. Kocmitchovo u. d. A. M. u. u. u. lu. 47 j.

kohaline väinetroojate huve.

Kuid siiski vastavalt sellele, kuidas tarastamised laienesid ja leostasid talupoegade massi, oli valitsus sunnitud nendele pöörama teatavat tähelepanu, kuna see ei hõlmas riigile talousmõnusa miina. Asi seisus niivõrd selles, et Kesk-Englismaal, kus toimusid just peamiselt tarastamised, oli kuningriigi üsnilgeitadest, kuid tarastamised, mis küll 17. saj. toimusid peamiselt põlluharimise ümbrusel, toimusid sageli aga ka kerge- ja raskema tööga seotud tööstustes. Aga sellised tarastamised revolutsioonilisel Englismaal oli küllaltki vähesulul. Nii näiteks aja vahel aastatel 1630-1633 a. Yorkshire's oli purustatud 106 meija ja põldudest harjamaad moodustasid 4808 aakrit maad. Leicestershire's 3 manors üldse ligi 2000 aakrit jne.

Valitsus võtab jälle tarvitusele „võitlus-olukorras tarastamiste vastu. Määratatakse nõudvalt homiigone tarastamiste ümberseis he Charles I ajal 30-ndatel aastatel, millede tegevuse tulemused olid aga hõlpsad.

1 Английская буржуазная революция XVII века: ход и ее политическое и экономическое значение.

Charles I kuningasid taotlesid ainult frantsiiskidele esmärke: suurele tarastajatele pealpanudud talvitega piirdis unta-garõnu parandada oma isua lberond-lat frantsilist olemeda. Nii näit. 1633. a. ja 1634. a. valitsus otsustab, et kõne tarastamised, mis on teostatud 1628-1629. a., peavad olema lõpetatud. 1635-1638. a. oli talviteid ligi 430 ruimet, mis maksid üldse nõuku 22938 naelsterlingit.²⁾ Valitsus andis oma nõusolemu tarastamiste toetamiseks kui maaomanikele, kes olid sellist hõivatud, maksid kompositsiooni. Stuaardid ei võistnud kunagi mitte tarastamise praktikast eemale, vaid püüdsid talle anda sellise vormi, et mitte rannet kohalikele suunikele hure, reguleerida maaomanikele kontsentratsiooni kuni äärmise kahjuta vähenema ja maata talupoegadele. See-ega siis ei fidurduvad mitte sugugi kapita- listide arenguprotsessis meral. Kuid valitsuse selline poliitika kehtis väga suures- pidaajate mellepaha, ehk pealt, kes olid ra-

1) У. Понд-Ленский. К вопросу о развитии общинных земель в Англии в первой половине XVII вена. лн. 297.

2) Английская буржуазная революция XVII вена. I том ред. Е. А. Косминского и Я. А. Левицкого. лн. 44

mulolematud valitsuse finantspoliitika
ja siset poolt taastamuse ohvrite mee-
lepaha, kellele taastajad teevad
osa komisitsiooni meeleendi tõstmise
võel.

Ümberlõike katkumõeldused, 17. ja 18. saj. 40-ridade ajastate õigust.

Revolutsioonilisel Inglismaal oli veigja kujunenud 2 liiki sotsiaalsel valitsemisel: 1) vastuvõetud vana feodaalraadi, mille poole, ja kodanuse ümberkujutamise lihtsuse, miserolli valul, kisset poole 2) vastuvõetud valitsevate klasside ja laialdaste rahvasside valul.

Sellel ajajärgul oli Inglise riik jagunenud 2 leeri: uu. unisadid, mis allus kodanikule ümberkujutamise ja vana feodaalraadi, mis püüdis veel unisadidest võtta feodala endistest eluoludest. Kodanuse ja unisadide valul kujunes veigja tihedalt, millel oli palju isiklik meeleolu ja poliitilisi huve. Järk-järgult vandenadid need endi väite maa peamiselt kodanikele ning antasid absoluutsele rahvale finantse.

¹ Английская буржуазная революция XVII века: возр. Э. А. Кошманова и др. М., 1971

line oluorden juba enne revolutsiooni. Nende
 esindajaks hünningriigi oli parlament. Selle
 pärast muutuski parlament ja muudagi-
 võim, kes seisid fodaalide huvide kaitsel, su-
 lude küsimus revolutsioonilikus urosimises.

Sotsiaalse vastuolude terav-
 nemises peamiselt osa siiski aga etendas reh-
 vermasside taluolukorras. 17. saj. oli Inglise-
 maal võige arvukamaus ulassis aga ta-
 lupaeponde, kes vaatamata massidele ta-
 vastamiseks 16. saj. ja 17. saj. algul, jäi siiski
 väikehooljate võige arvukamaus ulassis,
 iseloomult vabaus, kuid mure sulks sõltu-
 vans maomannust-arellimust. Sellega
 siis selle vastuolude rühma peamise osa
 moodustasid vastuolud suurmaomannust
 ja talupaepline masside vahel. Kuid sõnju-
 res sulks veel silmas pida üni väga takti-
 sat paali diferentseerumist talupaeponna
 endi keskel. Liiba kodanliku laadiga hu-
 vid länsid teravalt lahku ushtalupaepon-
 na ja eriti ushtaluhistu (nõrgajõulised co-
 pyholderid, leaseholderid, cotterid jt.) huvi-
 dest. „Kui suur talupojad - tugevad free-
 holderid, copyholderite laadiga, farmerid jt.
 - võrsid nõukku leppida kodanuse ja ko-
 danlikustava arelliga ja ushtaluhistada oma
 huvide mure reudi (oma iseloomult juba

kapitalistlikum) laenuelanuise lue, siis vesumii-
 und ja uita uelwistu, loomultuult, wägil
 uii lerdides (uutu aiuntt uunades, uuel uer-
 untes), kui uer uuleniia - kapitalistliku
 siioji uita riuesis aiuntt uoguhondlone
 uuaade röörijaid ja oua õelamaid eusplue-
 teerijaid. Selupargade uihistu uone lüi
 uübas uiti piigulist elu uone. "1) Presbitu-
 laste juht pühas paalamendis, John Pym
 rääkis 4 hädaohust, mis ei uerelasse
 Inglismaal 17. saj. 40-ndate eeslata el-
 gyl: wälis uerelasse, papistrel, iir laseel ja
 ualwa alamael uoliel. Ta uüitab, et uu-
 reel ualwa uulgaal on uaua lümmatuel
 wllase ja teiste uungaste teotumise, uauad
 sellist, uida uui uerel uer päer tööga ja
 uaua uolilise ayaga uüduel õiamuuei,
 kui uuel ei leia lüüd. "Midaagi pole teer-
 uauas ja uungiuuauas kui uauidused.
 Mida uuel uüuueid ei teer asta, uuel
 uolawel. Uerel uuel uüuueisel uüuue
 uüuueel paumerile ja selupargadele ja
 uel uüuuele ta uel uaua uugermel ja uouu
 uaua uou uüuueisse, uui ei uüeba uer-
 uüuuele eliuuueid." 2)

1) английская буржуазная революция XVII вена. I
 по реч. Е. С. Косминского и Я. А. Левинского.
 т. 72

2) С. И. Архангельский. Крестовые войны востанне
 в Англии 1643 года.
 научные труды исторического факультета
 МГУ. Горький, 1950 т. 133

Jelupaegadele nende võitluses maadest mood-
sa mouendi lõtel 1640.a. sündmused —
majandusliku kriisi, poliitilise konflikt
parlamendi ja kuningaga vahel, sõja tõelise,
mis viis 2 põlva veebruarina omaperimisele.¹⁾

Peale seda, kui Charles I oli 1629a.
parlamendi laiali saatnud, riigi funktsio-
nidele oluord jäi endiselt raskus. Riigis
oli raskust suur peenus. Valitus heenas
niiid väheema igasugused talve ja sea-
dis sisse uusi maksu, et täiendada sõja
riiginassat. See aga viis esle otsustava
vastupanu kodanluse ja unisadelli poolt.
Sellele lisandus 1630-ndate aastate lõpul tek-
tud seisaku tõstus ja neuberuduses. Täo-
la vete võitide bulgas tunnitud valitudes.
Charles I oluord muutus veelgi raskemaks,
kui 1640.a. algas sõjameel teistons. Ku-
nuga veremilund lemmendid Inglismael
eveldes annid lüüasaamispolitika seadumal
varelates sõjaste võrdle kui strandiite abso-
lutismi veringule. Charles I ei peivund unud
üle kui poänduda teetise seramorus Inglis-
se parlamendi poole. Kõnnu lundudel un.
lõhine parlament aga kuningale teha ei

¹⁾ С. И. Архангельский. Движение крестьян-
-обязанных в восточной Англии
в 40-50-х годах XVII вена. С. 356

andunud, ning ta saadeti jälle laiali. Ralva aga kuningas usugelt ei saanud. Sõjastelt sai ta lüüa. Selline olemus sundis kuningat muuta parlamenti nomenklatuuriga 1640. a., mida kutsuti nomenklatura, piiratud parlamentaalsus, Inglise uudemõtte revolutsiooni parlamentaalsus. Seeja Inglise 1640-ndate aastate revolutsioonile terapeutiline oli sõja võitlus. Prou parlament võttis ette uue seaduse, mille esimeseks oli Stuartide absoluutse riigilise võimustuse lõppedamine. Vahuvad parlamentaalsed kuningad võivad võtta teinud. Lõhkus lühike, uue kaupluse kuningas ja parlamenti võitlus pidid veidlikult võtma reaktiivse võitluse osalemine repulistikule ja parlamenti faaldajate võitlus. Tõstevõitlus reaktiivsega aga otsustasid olemusele ära uuesti selles, et parandada oma reaktiivsele. Lihtsasi olid aga revolutsioonilist meeleolu massid just uuesti, mis tõusid parlamenti otsustavale tegudele ja aitasid uuesti mõlema reaktiivse poole - kuningas ja parlamentaalsed - umbes gruppeerivate jõudude eraldumisele konsistents.

Prou parlament aga ei muutunud uue talupoegade lihtsasti uuesti võitluses mere üht, mis tarastamiste laageritel

länsid talupaegadilt peodereise nõrgemad, unsaadli ja nõrkemad näite. Kastupidi; põnu parlament mõistis veel kumma ku-
ninga trahviki ja unistuste poliitika
tõrgete ja sülts. Kaotati ära kontroll-
organid nõgumandiline merede teenastami-
se võt. Merede teenastamiste jätkumise ja
vendi unistamine loid aga talupaegade
mehhikule verjandumataamatud tungi-
mused olemasolevus. Need olid hürta-
tud agraarimõistamise demoneeritud
lahendamisest: copyraadi ja teiste teer-
liste meapideurshurde talupaegade
täielikkus arendamis munitusest.

Alates 1640. a. astus Inglise mi-
litaarimõistamine võitlusse teenastamiste ja
publitsatsiooni teel teema ühist ära võe-
tud merede tagasisaamisest. See
liikumine oli sunnitud na prodak-
tide ekspluatatsiooniga Inglise ja
teema ühte vormide vastu nõuq taanus
peamiselt 2 jaanus. 1) lülit poolt talupa-
jad alustasid hõltsprotsesse hürvend-
jatega, olles arvamisil, et õigus ja võlus
on nende poolt ühig unistub merd. Kõrval
peevgi nael vendlusid hoopis kastupidose.

1) С. И. Архангельский. Движение эксплоатаци-
онизации в восмороной Англии
в 40-50-х годах XVII вена. Стр. 356

Terves reas talupõldele petitsioonides näi-
 detakse talupõldele raskest olukorda.
 Eriti suurt huvi pakkus Lincolnshire'i 4
 vabrikonna (Sutton, Lutten, St. James'i ja
 St. Edmund'i) petitsioon. 1641. a. apr. kuu-
 bes 3000 allkirjaga. Kõige suurem nõud on
 see hästi tuntud na Stuartide Inglismaa
 valitsusorganite teo iseloomustus, mis talle-
 veid jätge alla talupõldele nõgumonda-
 de õigused ja on täiesti allutatud dü-
 nastia ja feodaalse baasi huvidele.

Kuul püha 1640. a. kevadel
 mitmel arvul võeti teinud na avaliku
 väljenduseksle ühivendustele võtta,
 kung kaunasid tagasi võtta nõgumon-
 na ühivendustel. „Kõik rahvas, kutsutab
 meile ühivend, ühivend aga võt,“ nõgumon
 ühivendustele, meil Lindsey. „Kui
 vesi nõgumon, talupõldele heivitatel
 mere tarastatud maad...“ Päikse vee
 kungumist „... wael ajast ühivendustel
 äwa mere ühivend, kaunasid ühivendama
 ühivend ja heivitatel ühivend seal, waukides pro-
 du kõigi waukide vastu teda seal äwa
 ajada. Kõik ühivend, moodustasli-
 ch, et waukide kungumist sellis tegevuses, ühivend
 et ühivend ei võet taunistele ühivend ühivend.

1) С. И. Архангельский. Два мемуара предисловия
 описания в воспоминаниях Архангельских
 40-50-х годов XVII века. стр. 357

2) samea

nõusid, nad leiuvad selasi.

Meie, vajade aumaksud ole-
me hädas, et nad saavad üha põle-
tatud või purustatud.¹⁾

Krahv Lindsey nägi hõun-
uste põljust üritatlines rromistes, kes
mitte ainult ei võlutaanel võis rahva
element nohti, veel üi re esuused üi
mässajad tema meel, heiviterod tem-
me ja üi ühendusseadeldisi nõu ei lu-
kannud neid parenderda.

Liikumine keenas Ida pe-
edite - Inglismae mahhonnad: Lincoln-
shire, Norfolk, Huntingdon, Nottingham-
shire, Cambridge, Northampton, Middlesex,
Essex, Surrey, Sussex, Dorset, Wiltshire,
Gloucester, Somerset. Liikumise ulatus
üsiinnes mahhonnades aitered nõud-
lans maäiata esavõhate ja hõunni-
se kesmuse muutunud punutde aru:
wäit. Lincolnshire's mahhonnade 16 sellist
punuti, Huntingtonis - 5, Norfolkis - 2 juu.

Kõige rohkem ulatusmel
terlupaegi aru poolest arvuti olevat
Lincolnshire's mehv Lindsey valdustes,
mis, laeti 3000 ulatusmel.²⁾

1) С. И. Архангельский. Документы прессы
- о движении в Восмоторной Англии
в 40-50-х годах XVII века. С. 85

2) там же С. 360

17. saj. 40-ndate aastate alguse liikumised soimused püüdsid riigi meredel, mis oli tavaliselt sõjaväelikele aegadele meele, kuid püüdsid püüdsid ümber ja ümberanna nõu meelele meeleelulise huvi. Kuid nende selja taga teinud ühendajad, ettevõtjad, ühendatud meele asjad, mis astusid talupoegade - võrguandlaste vastu veija võrgu fondina võrguandlaste.

Talupoegi, mis võtsid sellist liikumist osa, nimetatatakse selle aegajaks võrguandlaste püüdsid dokumentalis "communis" e. võrguandlaste.

Kui jagame liikumise tema eri rühmadele, siis võrguandlaste rühma moodustavatel veijaandlastel teravastumise võrguandlaste - 25 juhtu e. 58,14%¹⁾ järgmise, mis võlgeld arvuna võrguandlaste liikumise, mis oli ühendatud meelele per püüdsid tagasiandlastele. Kuid veijaandlaste oli 11 e. 25,58%. Võrguandlaste veijaandlaste, jahitavate meeleandlaste püüdsid, püüdsid ja veijaandlaste püüdsid rühmade oli võrguandlaste 7 juhtu e. 16,28%.

¹⁾ С. М. Архангельский. Восстания в борьбе сельских масс в начале Английской революции 40-е годы XVII в. Академия наук СССР. Исторические записки т. III Ленинград, 1938. стр. 167

Välgvaestunud ühikud ühivendajate
 vastu teinud just ka Inglismaal, mis
 oli rõhusti teisel alal ning teostati
 laenuks miljarditööd. Kohaliku elu-
 nõuandepurustasid teinud ja teostati
 elustiili ning uue režiimi melioratorite
 poolt elitatud sotsiaalselt pereliikmete
 sümbolise oht, purustati teinud, akti-
 vne teinud elule, leeva ja seim-
 ne rõõmne ju. Lõunuse uueksus
 see oli Lancashire. Kuid na teinud ma-
 hõudades teinud talupidajate teinud
 välgvaestunud. Nii näit. Norfolkis, mis
 oli teinud ligi 1600 eluüksust
 mehed, teinud mis umbes 100 mehed 1641.
 jümmi algul ja teinud purustamine
 mis teinud. Siiski rõõmne ei
 teinud. Talle teinud, et ära teinud-
 teinud teinud teinud, mis teinud
 teinud teinud teinud teinud teinud
 teinud ja teinud.

Oma võitluses talupidajate le-
 tid teinud teinud teinud teinud
 grupi poolt, mis teinud teinud teinud
 teinud teinud. Selles teinud teinud
 teinud teinud oli Lancashire; teinud teinud.

1) С. И. Архангельский. Кресты Анское Восста-
 ние в Англии 1643 года. С. 131

uik, mis uudis arisidest temale loideleel
 waabuse alusel sinellasi ja otigi julgus-
 tas neid olema rõõmses vord ja jaile-
 leandmatud. 1)

Arviteer on veel ära meenotele selle
 liinimise kogu aialg. Arviteel, mis loidele
 uoda andis näsu reitru jalule seade, mis
 uut sus see esole kaverid rõõporel rahvee
 hulgas nope aadressel. Talupojad teatasel
 otigi avalikuult, et mis näsu lehtus alam-
 nojast, ilistatusel alistuusel. Kogunone-
 lerte selmis alamhoda oli nojannee em-
 dustru antis. Temelt otisrel need na ole,
 misgi alamhoda re ei seganuel mel lii-
 ummuse asjasse palpu. Ja mis la seda va-
 hel harva teigi, mis püudis te reuel
 tereli aiuntel vastuolusel pehmedade.
 Tegelikult 1641. a. jumis oli alamuopas
 päevemooras laudide nope näsu 1400 ean-
 ni univendatud saode veilgajagumusest
 meafidajate pe mahv Lindsey valul, sa-
 mal ajal mis sellest olid luvitatusel ku-
 hanckel kromesed. 2)

Sel viisole me näeme, et ter-
 restamuse vestru summatud kromumone
 kannas vumber kasveme poliofotens:

1) С. И. Апраксинский. Описание впечатле-
 -одушннннов в боюноквой Аннун
 в 40-50-х рогах. лн. 361

2) там же лн. 362

lõavidude asetati vastu aoguunnael."

Eriise võimua Inglise kollektiiv-
honna liikumises moodustas hõimune
mitsade, parride, järhiuitsade päevast. Kõrge
tõrvevõime oledamine võttis see Middlesex'i
võimuna, uus elanikuunna võttis met-
sade lest laugis hõimur viitteenone ühi-
si tõrvõimusega Londonis, uus avaldas
mõju Middlesex'i nõudmistele. Kõrge lara
ulatuse võttis see liikumise ka Wiltshire-
ri metsas 1641-1643.a., piiskopi verelustes,
uus rahvas reisidus ja vedas civa perjon
puid.

Võttis mitsade lest toimus unna-
ga, veevõtte ja parrõppete verelustes ja
jõutums nõgu revolutsiooni viitke. Selles lii-
kumises polnud oga ühugi sügust aaga-
nitsatsiooni, mis oleks tõlunud vöis-
kõusumte võimui amavahel. Ta oli aen-
nisket völestatud ja sellepäevast oli
leuldele vöpete teda üiska lohtue maher
surueta.

Suurimane vöistõusumine aaga 17. saj.
40-ndate aastate algul oli 1643.a. vöistõus
Edela- Inglise maal, peamiselt Brethvõim-
neis: Dorset, Wiltshire ja Somerset. ²⁾

1) С. И. Архангельский. Восстания в борьбе
сельских масс в начале Английской
революции 40-е годы XVII в. стр. 166

2) С. И. Архангельский. Крестьянское восста-
ние в Англии 1643 года. стр. 134

väljavastumiste teele. Ülestõusumisel olid ul-
 vastatud hussutlikega ja jahipüüsidega
 ning nende tegevus oli ette valustatud
 ülduueolulise, erinevalt 17. saj. 40-ndate
 aastate alguse terstest väljavastumistest. Üks-
 tõus kasvas päevast-päeva ja muutus are-
 likuks vastutavaks kõrgre võimustunde-
 jatele ja valitsustele. Täi võttis rügi sillose
 aihverdavaid kuni, et teda seadeti meha-
 suumise sõjaväeüksus, esotas neid ten Ed-
 mund Luellaw'ga. Kõrgu võim uluvedas
 talupaegade väljavastumised, nii ka see
 muutis heinult meha.

Удмуртени аграрполитика,
 ja inglise talupidajate
 kodumajad - deegret peidoodid.

Ajal, millel talupidajate liikumise I laine värs leingusele, oli Inglismaa laenuvõtte nõudisõjast (1642-1649), mis jagas Inglismaa 2 ossa: kuningat pooldavaks foderalsus (Põhi ja laenu) ja parlamenti pooldavaks kapitalistlikuks Inglismaaks (Lõuna ja Ida).¹ Kuninga poolele võendus foderalne aristokraatia, majanduslikult mahajäetud loode-Inglismaa aadel ja väike osa nooremlest, kes oli sidunud oma lühid kuninga realistse operatsiooniidega, alles huvitunud sellest, et kuningas oleks verba parlamentari poolest kontrollist riigi tulude ja kulude üle, kuna see viidustaks ne uude raskim tulust. Kõik need laialdased ringhonnad ja eriuskerdel aeg, kes ameerika tahtselt eneli luvidele allutata riigi võrgi sise ja välispoliitika

¹ С. И. Архангельский. Добро смеюте дело.

Английская революция 1640 - 1660 годов.

Вопросы истории к. 5. Москва, 1950

hävata oma väkise finantsel ja võim, asusid parlamentide selja taha. Absolutismis vastu kasvas see rahvaarstide rahuldatus, uude ärrituse vormi seadusandlus ja talupoegade rahutuse halastamatu mahasurumine. Talupojad olid peenikelt parlamentide poolele sellepärast, et nad lootsid, et romane verbastab nad proletaarsetest rändidest. Kuid talupojad võitlesid see ümisinge armus, see aga ei tähendunud veel, et nad oleksid astunud ümisinga poolele. Enamasti neist oli sõjaväeline sattunud sundrühmausse, ainult osa mahajäetud mehed seadude talupoegadele oliis ümisingaga vabatahtlikult.

Sõjajärgmine mõjus hävatab põllumajandusele. Põlve rajadid keembaasid otsust sõjajärgsele all, kus-
 unte rajadide valul olid perustatud vajanduslike sidemete, väheus tööliste ja hobuste arv. Suurel osal lehvete rahva õlgadel. Nagu märgib Winstanley
 "... ised nooguondlased võitlesid üksteisega näis ümisinga vastu, teised meesid luakse ja andsid sõjaväele hõrki, milu teid oma romaneid vihendidrel."

Sõjajärgmine nõudis talu

¹ С. У. Архангельский. Английское крестьянство и его участие в революциях 40-50 гг. XVIII в. л. 80

survi muinasid. Prou parlament oli ega
 nõudsoja algul veiga rasus rahandusli-
 hus olukorras. Kuninga eirasõit Oxfordi
 1642. a. jaan. noas rentei ametuinega ja kat-
 se linnal kaal uus valitsuse keskus vastama-
 luss Londonile, suurendasid veelgi jona
 parlamentid rahalisi rasusi. Parleumendi
 olukorda helevendasid ka nõudsoja esmus-
 te aaslati sõjalised ebeõnnestumised.
 Oli tarvis tugerdada sõjavõlge ja sõja-
 laevastikku, muna just tema hordis oma
 veiks revolutsiooni saetust 17. saj. 40-ndate
 aastate.

Kajalinnal rahalisi vahundeid sei
 parlament põhiliselt 3 allinast: meenu-
 dist, laenuidist ja fodealide ulassirran-
 dist kaufionuurimisest. Maanumorem la-
 nus kõrvalda õlgadil. Suurendati rannu ja
 seeti sisse uusi merusi. 1643. a., John Pym'i
 initsiatiivil kaati sisse autsiis st. keemised
 meenuid kaubavahandust, nii meenuid, mis
 veeti sisse veelismealt, kui ka lude nõelu-
 meunistet laidatubentupadilt.¹

Parlament aga kasutas lovalduselt ka ke-
 nude printinat, mis oli võtge uoumanu ja
 suuremanu rahanduse viistus. Seenuid

¹ Англичанская буржуазная революция.

XIII в. и т. д.

возр. ред. Е. А. Косминского и А. А. Мельникова.
 л. 374

aga tugivõttasid parlamendi valitust sol-
tust Londoni city finantsilistest rühma-
derist, mis avas su võimele laevadastus mi-
juss uugu poliitoni, asalist ka parlei-
mendi agrariipoliitoni. Laenuel turgati
meravaldustege.

Juba enne otse sõjategevuse algust
unniuga ja parlamendi vahel, peale lei-
beicäruuistit unjunnist, mis 1642. a. sügise
võeti vastu deklaratsioon, mille teatati, et
parlamendi ulversetud jõudusid ei seade-
ta enne laevati mis en lõppuud nau-
liut unniuga ja uuti võttele delou-
ventide veigendustit parlamendile. Delou-
ventidens nom. unniuga levi siivolunud
parlamendi vastasest. Võeti vastu ka otsus
delouventide mõtsati kasutamosest sojavõie
võleprelunne unlude uatius, teinud
nende euel võlgasid uerle riianile, mis an-
uavael parlamendile võitluse jätun-
misesse vapalike summanid laemus.

Ka laen jiri võitluse mahi-
mumisesse 1642. a. oli turgatud sol-
tõusante unendiga.

1643. a. meitsis võtles jonn par-
lament vastu andonantsi, mis teigilte
peepiisnoppide, piisnoppide, deuciuude pe-

1) Н. П. Думнуревский. Законодательство Англии.
нов периоду 1640-1660 гг.
лн. 225

wapiistite ja üldse kõigi wõimulone ja olme-
 lise isemate walduste seuresterituse, usust-
 sild ulver parlamendi wasta otsustel wõimud-
 selt toetasid unuonkat. "Seuresterituse ma-
 cle meapidaayerel jödel omel rendi maonma-
 sellus nohtachel loodud koonitichile. Alam-
 noelar oli uulle wile böstunel ka rendi rei-
 hencleuuse wõimuse 1/3-le, unnel lerdodele
 noelar liunnes selle tagasi ja andenauts
 oli aiunult ebameiawant meiniitud ma-
 pidajate rendi uergendauusest sõltuvalt
 hende reatsest oluonast. Kurel sion-
 junes tulb nissui meiuwela, et ma-
 rendi alameuone loimus 17. saj. HO-ndatel
 aertatel, mis wõningatis waluwauddes
 scerutas regi wile 50%. Selle põhjuseno oli
 ueluseöda oma tagajärgedega.

Kuid meiuwemouli-delouuun-
 tidile anti ka wõimalus oma maaid begi-
 si seracle sellil julul, mis uuel mausel
 kounpositsiawoi. Delouuuentide peauuse
 massi, mis sõluisid uouuuleped kounposi-
 tiuueide lucusuisest, uuelustasol squai-
 rid, gentlemauel ja rüütrel. Kounpositsio-
 ni sunus uouuueidult meiuwabi 2 aertasele
 nissetuleuule waldustl emu ueluseöda. 2)

1) E. Ann. mitunen. Typpuuzasteari peuustolulur. xrv Beu-
 nag reg. E. A. Kosuuktsuono u. A. L. Deuuzuono
 lu. 374

2) C. U. Apr. anreuwouu. Aupertuol zernouogemle. Beu-
 bo Beuunoi Annuuiuloi peuustolulur
 1643-1648. 7. I. lu. 133

Selleks, et suureste laangus ära delinurendi valduskelt, tuli meenata lepingu sõlmimisel nõraka võlga peale määratud kompositsioonist, kose poolt tasumiseks oli kindel eeldatag. Kui äga delinurend ei suutnud tasuda oma kompositsiooni, siis lastel tema valdused võgi poole müügil. Siis näit. John Herett jõi teinuma 1 tuh. heela 8 päeva jooksul ja oli 1 tuh. heela 6 jooksul üm jooksul. "juhul, kui ta aga ei maksa seda teiltajaus, siis müüakse tema mõrsast üi perj'u mered, üi on teinud määratud trahvi natuks.

Kompositsioonide ja suuresturi-
miste see teadud sissetulekul poolt teinud
hvelusõja poole sõhjudatud nõgnessat.
Kunlike summeidile pretendeerijate hulgas
oli eniõhale siiski armee ja laevastik. 3) Sõd
muntubui arusaadavus, aj'olu, et armee
üi suur sõjalis-politiline jõuel avaldas
süüel mõju selle perioodi areeniseelustand-
lusele ja samaga seotud meaanandi
õmberpaigutamisele. 3)

1646. a. märtsis oli I nõudõde
põhijõutes lõppemel. Peale Oxfordi alõstu-

1) С. И. Архангельский. Арханское законодательство
векнов англійской революци
1643-1648. 2. т. л. 132

2) Samas l. 143

3) Samas l. 204

mist saame aasta juulis, põlgus kuningas Charlesi sõimata, et seda mitte lubaduste-
ga enda poole mulitada, vaid see vastse-
tal ebaõnnistus. Seda kasutas aga oma par-
lament, kes oli senini protestandlaste
meeskonnaga. Sõja sõjaväele 1645-1646. a. osu-
tavad abi eest, tehes niivõrd ettepaneku riik-
ivõimendust anda 400000 nelsterlongi võrre-
meriisidele. Sellele taunis sõlased vastustel rü-
leaskle võlja andma Charlesi.

Kuid sellega suurensid veelgi
nõudmised radikaliste vahendite järele, mida ei
müüdnud relvudada armuasi delonventrele
võimudele seestestromone. Mitte absoluutse ot-
susele riigisega täiendamisega pöörduti jät-
legi laenule seenukse poole. Nende laenule
tagatisena saadi niivõrd piisnoppide maad.

Stuardite absolutismi loeks orel
elund piisnoppid. Kuid kuningas rõõm oli: "No-
dusjõu jõuandl muud ja kus pole annon-
gab, pole võlja na piisnoppide." "Pouas pen-
laumendis aurtati bolli piisnoppide ja kuuaga
seotud asutuste hävitamisest. Piisnoppide ja
nirouu poliitilise võimsuse muutmisele sten-
das väga tähtsat osa just nende majan-
dusliku võimsuse loomise, millele rege-
nes nende poliitilise võime ja võlja. Sga piis-
nop ja piisnopp oli võlja: see feo-

1) В. И. Архангельский. Архивное земноводное
со времени англійской революции
1643-1648 г. т. I. кн. 175

daalins, kes omas suuri meesvaldusi ning
 uuea suhtes uuelest sõltuvalt elanikkonda.
 kirium sissetulemid olid suured, need oli pa-
 rimeet 3 liiki: 1) ümmised, millede äraarota-
 mise küsimus tõsteti liirevalt erle revol-
 tsiooni päevt, antudis erle elanikkonda
 arvukaid petisidene 2) mitmesugused aru-
 gid ja ametused, millel uulb nom. vabataht-
 loenus, unid tegelikult olid volustusloenus
 noonus. 3) sissetulemid uuea meesvaldustel.¹⁾

Lõpu see tõotas ponale parlamendile au-
 da uusi ja vägea vajaliku sissetulemu all-
 uerd. 1646.a. aul. nov. reuus 4 seadust, mis
 otsust pünditavil proshopi meesde uotkust.
 Nendes väideti uer meesidaja õigused: au-
 nulekida ei võnuud aiunub rendinohiti e.
 leaseholdé, uos ei uiletenuud 4 eluuga uoi
 21 aastat.²⁾ Kuud sejuures uer aiugi uel
 ära, et kui piishop oli ametuand uera
 uoi leaseholdé sõlmuud päuast 1. det. 1641.a.,
 siis sellised leaseholdéel auuileeritenuel.³⁾
 Kui aga rendi kolitaeg seabus peale
 1. det. 1641.a., siis meesidatamise õigus säi-
 lus auunub uendele, kes uitasid parlamen-
 ti, uoi ei meesidat renti ja ei uaneluud
 kosi uolustusi proshopi suhtes.

1) С. И. Архангельский. Архангелское земнодержательство
 во великой англійской революции
 1643-1648. 7. I. стр. 166

2) Описаніи черенъ дѣлъ пугачевскаго бунта въ XVIII вѣкѣ I кн. 378
 по рѣд. Г. А. Косминскаго и Я. А. Ливизаго.

3) С. И. Архангельский. Архангелское земнодержательство во великой
 англійской революции 1643-1648. 7. I. стр. 180

Selle perioodi seadusandlohest
antikest tõi tseur on 1646. a. ordonants
piiskoppide meele müümisest. See artas
suurel määral aeras suure määral
rahakandele hõlbustuse näitise, mis olid oma
raha usaldanud riiki parlamentide. Krii-
turgid, hõlde lühemad ja teise riigi
ja mis olid uudest riiki piiskopi meele-
ga oli juba sellest garanteeritud digus
selle meele omamisel. Määrati uudest
ka nende meele müügilõue. Piiskopi
domeeni meele jõi müüda mitte
alla hinda, mis oleks võrdne 10. aastase
sõlmeuga allt maha, nagu ta oli 1641. a.

Piiskopi meele otsele prelaa-
tele anti esõigus kogu piiskopi valdusest
30 päeva jooksul peale valduse hõlma-
jate moodustamist. Kui aga meelele
selle aja jooksul vastavol lõnguel ei
sõlmutud, siis müüdi meele kogu
le, mis sead riiki. Tegelikult see moodus-
tus hõldis pealt parameetrit iseloomu, ku-
na meele keskmine müügilõue oli sel-
leus liiga kõrge, et riiki talupoeg oleks
võimelone seda hõlma. Lisaks sellele, se-
us piiskopi meele müügilõue hõlma ka
teema otseste pidajate õiguste kontrollimise.
Kontrollide mitteallumise uural meele-
prelaaerial alvendas arutamine.

1647. a. seadusega määrati öva
piiskopi meelde lühiajalisele rendile kuuluse
riividele, kes on võrreldes riigile rahulem tulu
kõrva ning nähti ette nende meelde rentimis-
se copyholdidena, nagu need olid seda varem
olnud, mitte leaseholdidena.

1648. a. 17. märtsi seadusega määrati
ka rendile antud meelde hõmmed. ¹⁾ Selgus
rendile antud maa mungiriind ei tohtinud
olla alla tema 5-aastase sissetulnu sum-
mest, 2. eluajaks antud maa hõud ei toh-
tinud olla alla 3-aastase sissetulnu ja
3 aastaks renditud maa - 2-aastase sissetulnu
summest.

Antud perioodi seadusandluse pe-
me käsitlema 3 verentehast: 1) riigi kreditor,
2) piiskoppide meelde astjad ja 3) otseel
merajidajad. Kui 2 esimest olid hõrked
verer hõpiteli soovast malutavusest maa-
se, neil. vana rendi ja järejalise maa-rele-
muse keotavusest, siis otseel maaajidajad
seisid vana laevõiguse maa-rele-
muse ust. Koduõja-aege seadusand-
lus tõunab aga just nende, võreles riigi
kreditorite ja piiskopi meelde astjete ge
wõrge ebaurandavasse olusse.

¹⁾ С. У. Архангельский. Оправное земное законодательство
вильной английской революции 1643-1648.
т. I кн. 191

9. aut. 1646. a. avas nende äraajamineks maalt
 une võitluse. Piisnogi maale seveste lähem-
 das maale rahvaga rühmisi. Endiset meepida-
 jate võlti kirjeldamine tõendilise oma õiguste
 kohta, mille alusel nad pidasid oma veldusi.
 Kui need juudusol, nende maale seveste-
 riti ja müüdi. Vastupanu sellise meepida-
 ja kutuda ei tohtinud, Kui neogi rsm nevat-
 sib olla endiste piisnoppide või piisnoppide
 pänuse või velduse ostjans, "õeldane kenduses,
 „uus oli või srad veldu halvenspanu või
 heeldumise maepidajate poolt näidata oma
 dokumente maemasutemise kohta, või uus
 krostatane õiguserühmisi, siis selline rsm
 peab esitama parlamendi komiteele selliste
 maepidajate nimetatud nimetajad, ues
 põlgasid või ueldusid või krostatane õiguserüh-
 mis, siis ülalmainitud komitee oli voli-
 tatud saata selliste meepidajate, seun-
 ti kui ne nende lease'ole või võltu ues-
 piate või teiste dokumentide järgi, mis juu-
 elutavad nende veldusi. Heeldumise korral
 komitee on volitatud aretama uesel pe-
 valve all hoidma nuni meepidajad aval-
 daverel oma allumise parlamendi sellile
 käsule.")

Д. И. Архангельский. Справочное законодательство
 земной аристократии в России
 1643-1648 г. I кн. 194.

kahtlemahts, seoses püüdega nurgu-
derela inglise ahistamata ja eraldi ma-
de mobiilsus muutust, anti võtta ne
24. veebr. 1646. a. teadus, millega neotati
ära riivlitatunde probleemne. ¹⁾ Sellel refer-
mil oli siin põhivõteline teadus, ku-
na Inglismaal maanõu summaaridamisi
olid siin aland uuringa poelt laenuis-
tatud maapidamised, mille eel maapiela-
ja naulis uuringa suhtes uuringutele no-
hustusi, järele maanõu tehalet maanõu. Nüüd
neotati võtta need maanõud, ja maanõu uu-
lutati pärisemaandis. Kuid neotadesaad-
ei prodcaalse maapidamise, ei teostanud
parlament teadama mitlaadlone ma-
pidamiste suhtes. Copyholdi ei neotatud
ja tema pidajad olid nohustatud roma-
niisi wanduma ama laudide maanõu eu-
diti prodcaalsete neotati.

Selline olumereid teinud ega
eralei elamine maanõu tehalet.
Peagi tõusis siinapiirde uus talupoeg-
de liikumisteline. Oma esimese võtjen-
duse leidis see uu. dubmanide liikumises
1644 - 1646. a.

¹⁾ С. И. Архангельский. Выводные законы-
дательство Великой английс-
кой революции 1643 - 1648 г. I
кн. 218

Enne 1645. a. Kaseby lahingut kuningas siirdus edela vahrvahendadesse, mis ta kehtetas luua temale ustava assotsiatsiooni vastuvõetavas reia assotsiatsioonile, mis loetas parlamentiks. "Edela-tingimena vahrvahendadesse aga sunnitud ka parlamentis arvele Fairfax'i ja Cromwelli juhitud ol. liikutis paratamatult nõuandjaks kuningaga ja parlamendile veel edela vahrvahendade pärist.

Pärast vahija teenistust edela vahrvahendadesse elanikkonnale siia paigutatud väeüksused, eriti ratsavägi. Kõel sõja ajal looms elanikkonnale sellel teisel volustus sõjavägede suhtes, vabatahtlikkus, mis seisnes selles, et vabatahtlikud pidi andma sõlmile karteri ja nõudlustamer talle teid. See oli noormus, mis mõjus helevareid ka vabatahtlikkonnale. Kuid looms selles tuli veel sõjavee enda paolt vägivald ja omarohi külaelanikkonna neilal. Jõudmata taludega sellist alunarda, kohaliku elanikkonnale tõusis endanõustes ja vabade röövimise pidiandamisens²⁾. Liikumise holdens

1) С. И. Архангельский. Английское присутствие в Швеции и во Франции в революционный 40-50-е гг. Кн. 1. С. 104.

2) С. И. Архангельский. Движение кинжальников в эпоху английской революции. Спешные вена¹⁾ Москва, Ленинград 1946. С. 351

muutustel Dorset'i, Wiltshire'i ja Somerset'i
 maakondade. Need kinnitavad loomuliku loomade
 piiride ja teiste maakondade territo-
 riimile.

Clubmännide liikumises esineb juba
 organisatsioon. Nende juhid tulid varem
 kindlusemaevatel liinide ja meedustatel
 midagi nõuhoogu või nende sõjaprobleemide
 list, noveridest amarelitust, valiti side-
 pidajad ja teinud kogu-kojuid. Sageli
 noveridest noverid, kuid nende puu-
 duseks on see, et neil pole üldist poliiti-
 list programmi. 1) Oma liikumise plaanid
 ja esimehed clubmännid määrati 25. mai
 1645. a. resolutsiooniga. 2) See koosneb 3
 osast. Alguks antakse uuele olukorrale nover-
 dus maakondades, mis olid pöördunud
 hoidusjaks arvestas. Sellele järgneb siis 4
 peamist resolutsiooni punkt, mis aga and-
 selt liiga üldist selgust, et oleks võimalik
 nimetada neid programmide. Need punk-
 tid näevad ette: 1) tõeliselt reformitud armu-
 di ja uue põlvkonna uue 2) reberduse ja
 armu di vestastamine akri ja uue röö-
 vijate vastu ja seadusevastase reigivilla
 vastu 3) üldine akri võrgile, mis saavad uue

1) С. И. Архангельский. Движение ильдеметов
 в эпоху англійской революции.
 л. 363

2) С. И. Архангельский. Англійское иреспубли-
 канство и его влияние в революцию
 40-50 и. XVII в. л. 81

matada osuste elluviimise juures. 4). Aleksand-
mist keel olid nende nerte, kes ei võinud kei-
datud õtgete osustega.

Clubimise juures ei endi poole
mellitada nii kuningas kui ka parlament.
Kuid nad jäid erapooletuks, ei lasknud
osalt kuninga poole. „Ileie ueratus mon-
na keskeel, säilitada meie võimsus ja re-
vanchus veigivella ja reörruuse eest, mitte
võllega vastu tegeleda, kuningas mere ei
või vastu see mere petisvõrke, kes au-
selle õnneliku meenimeer veenole, misle
me tegelikult saame.“¹⁾ Kuid parlamen-
di õnnistus siiski vaa Somerseti ja De-
vonshire'i klubimise enda poole meli-
tada. Neude julid aretuti. 1645. a.
augustis andis Cromwell sellele kommi-
siole purustaver loogi. Peagi andis jään
parlament veigja seaduse, mille järgi kee-
lati ära võta relvidega kogunustest.
Kes seela siiski tegid, hukutati rügi see-
turitus. Siit peale hakkas liikumine un-
nema olemevõis juures.

Võrreldes klubimise liikumist
17. saj. 40-ndate aastate laastumisevastaste lii-
kumistega, oli romane väinsem asarot-
jate arv poolest ja veikum elluvalurõsta.

¹⁾ С. И. Александровский. Английское крепостное право
и его значение в революционном
40-50 и. XVII века. стр. 81

laidis aga oma huvide ueritspa levelleste
partei näid. " Oma programm nägid nad
ette uõrnide uolamone võrdõrguse, talupae-
gaale verbastruuse uõmuseuueusust, teres-
tatu d merede tagarisaamuse. Levellel
talitsid, et uõn oleu eugamiserituel dmer
uuningaba ja lovdideta.

Oma uerasteid propaqurroed
ja leuittasid levelleid artikule ja pempfet-
trele uaudu. Nende aluel tehtis levelleste
partei, julistuel Liburue'i paolt ueruu-
denda ja auuelenda uuee poluolost tead.
liuust, uolle ueressus oli na palpa te-
hupaegi. 1648-1649. a. eritased levellel
poulamende uanduellet petisroone, uõs pun-
elutasad uer talupaegeade huue. Level uõra
uuel louati tagasi.

Levellel puuduel rsegi uõuun
heruata (15. uou. 1647. a) sõperue osade ja
louuelauu uueue uõstõuun uendu,
see aga puuustati uudebedentrelle puult.

Paljupõrgkond, vabariigi ja protektooraadi ajast.

1649. a. 4. jaan. kehtestati vabariigi majanduslik seisund oli äärmiselt raske. Kõrvaldada oli jätnud siiguvad jäljed. Vabariik pidi võituma oma olemasoleva, finantside seisund nõudis rohkem usinust ja maust. Suuri rahasummasid nõudsid see vabariigi välispoliitilised ja sõjaväelised eesmärgid. See võeti suurel osal rahva meeleheitel ja majandusliku seisundi riigi. Palju usinust suu väga ja usinuse tagajärjel, misgi usinuse, nagu mainitakse tolle aja-ks poliitilistes pamflettides, muusika usinuse. Vabariik aga ei kannetud ühelgi elumora parandamisest, tema majanduspoliitika erus väga rohkem presbiterlaste poliitika. Lühike valitsus, esotsas Cromwelliga võis sunnitud ja sunnimeelne meele hõlme ühisele, — see oli rinde-olukorra liit sunnitud ja võrgand-

mi saamiseks.

Peaagu punktumatuks seis-
 lus manori orelsüsteem noogu temale omas-
 te rustiintsiadude noogumiga, neelasa arva-
 tud ar hümnis, uuvõrd ta puidudes
 maapõhlayuid talupõhgi. Mmumunel orel
 aiunet memoiadaluora aasitaunse
 esmüügid („verbaunigi hüve“), miid ta re,
 auna mejanclusvõilite sumiga, jäi pi-
 sruu vastu rahvamastide talitust. Ma-
 noiriadaluorus, copyholdi süsteem, mi ma-
 japidamone, mis rejanus manori lare-
 dile, mi tunc liini fioderalesti manore
 meapidaajatel. copyholdritelt man eot
 (valdusse astumise man ju.), manori ler-
 di õigused hõmmu meadile ju. — piosirel
 endiselt. ¹⁾ Endiselt talitsa asa manori
 sissetuleuntelt maadustasid tulud voltu-
 fidamõelt. Mii häil. lord Montagu man-
 rites Sussex'is, kuis alid seureeritud
 50-ndate aastate algul noqunus volututulu-
 sid 126 hõlva aastes. ²⁾ 17. saj. 50-ndate aastate
 uhtis veel ka vesni beanalitelt. Sargeli aga
 termus ar sille rounumori talupõhgele poole.
 Revolutsiooni ajajärgul tõusis

¹⁾ Английская буржуазная революция XVIII в. в. I
 пог. ред. Б. А. Кошмичского и Д. А. Мейснера
 т. 380

²⁾ С. В. Архангельский. Вирарное законодатель-
 нельство английской революцией
 1649-1660 ч. II т. 51

suur rahvaliikumine ka inimise vastu. Paljudes riikides elanikkond neelab sõda maitsest. Nad ei erga, kes annab õrguse inimise saamiseks ja osa võtmist, kes keelab õrgusele annand, alid huvitunud uuse sõjalitsemisest ja seda ei nerotatud, keegi inimest arutab horduvale lohi-ness parlamentis.

Võrdelis verasemele algajale, oli inimise rööpmel aiuntl reiga verhe muu- lund. ¹⁾ Katoliin usinult oli nomen- sate laimud anglikaani usinule, unne wagu emegi, eraldati „suurt“ ja „väikset“ nomenist. Esimest võeti sisse suurt ja sa- gilt ja kogutult villett, teist - naanapalt, puurilalt ja juurilalt. Kõnars woti- sisse nii rahas uni na naturas. Kõr- rite nerotamisega, anti nende meelde un- tele annandele ole na õrgus inimise kog- uisele, mida seiuai kogusele uleostred. Nii- keemusel Inglismael usinumenuse reu- liund amand.

Seega verheing: aegenerseelund- lus ei laimud revolutsionilist teel.

Sõjauingid, mida inglise raba-

¹⁾ Англиканская Typноязычная революция
XVII вена. !

riigi valitsus võttis ette Sõjamaale (1649-1652), ja Sõjamaale (1651.a) ning sõda Maadamaale (1652-1654) ja Hispaaniaga (1655-1659) nõudsid suurt hulgal rahalisi vahendeid. Et neid saada jätkuvalt raskemgi ja protokoreereli eel delovrentrele maale müüriseel. Tõlmonen muonahalt raskemriigile andis suuremad võrualused na nantada, krooni meid. Sellekohane ant anti veilja 1649.a. juunis. Neel meel and sid aastas juul 80 tuh. heula.¹⁾

Inglise krooni valdused olid väga vana päritoluga ning nende hulka kuulus palju metsi ja põue. Nende valduste kasutamisel paland võrupel rohesugune. Osa neidest oli antud maanorte kasutusse, osa aga noqunendadile teer alusel veinise rendi lest. See soodustetud oluward meelitas juunde palju asunikke. „Ei siinud siinud ja rohuheel püvareid maoneimetult päästeda vauale krooni kolade elamine hulka, terred kolad püvarel protsessi oma mõisniuega, et tõestada, et nacl keemisel kroonole vallutuste peridodre.“²⁾ Osa krooni meid oli antud telupargadelle-

¹⁾ С. И. Архангельский. «Взрывное законодательство в английской революции 1649-1660 гг.» т. 73

²⁾ Samas l. 74

- wampidajatele wõnnuleppe elusid perma-
nentse e. püsivri zendi list rjarens. Madal
permanentsent aga täielikult mitmisu-
gusti waturaelsete mausudega (hõnjad,
kumbrid, sead, wamad, wõn, õlu, uela jne.)

Kaas nende meelde müügi au-
ti wõija andumisega tehtati ka ant, et
copy alusel antud meelid autanse edasi
saarel alusel. See oli wõine soodustus wõ-
ni meelde talupoegadele, see oli wõimele
õiguste wõisse, silmas pidades seda, et wa-
rasemeid antid cumulluistid piierapeli-
sed meelidamised. Seoses aga nende
wõoni meelde müügiaga 17. saj. 50-ndatel
aastatel kumb kive rida nende õiguste wõ-
nnust.

Kõrwi meelde erilise wategoorve
wõedustasid metsad. Nende wõnni regu-
lerriti antiga 22. nov. 1652. a ja täielikura
ardowantsiga 21. aug. 1654. a. Müügle wõ-
rati 40 metsamassiwi. "Nendest rja wõnni-
u metsamassiwi sissetuleu wõidus aastas
1000 wõelstulungole. Metsa all olewa ferri-
kooriumi wõttes nägi ant ette ferriastamist.
Seejuures wõnn osa seda meelid preli ja ag-
lamu wõgnamisa talupoegadele, kes

1. Энн мѣсечнѣ Турнмязнѣя революцнѣя
XVII вѣка
wõg prof. E. A. Wõsmitskoro ja A. A. Wõnnoro
lu. 388

omasel metselisel servitud, loomasa loom-
 uible, mis annabid nende üle loomade õigusi,
 kolmas osa loomaga hüngele, helpas —
 vaeste fondi.¹⁾

Suured vööni meiad, eriti met-
 sad, laiusel Sussex'i vaheruumes, mis veel
 jagunesid :1) nõgusandliand manade
 - 14000 aamit. See oli un. Ashdowne Forest
 või Lancasteri: park. 2) ka sellest oli ja-
 gatud veiniste meritiinidena nõgus-
 na liikumete vahel. See annab ka inimesi
 Duddeswell. 2). 10 vööniel unilurast ma-
 novit 3). vastand vööniel unilurast ma-
 tiinid.

Altsa territooriumite muuta ja
 jaotus omas tasemeid tagajärgi mitte
 erinult unilurastunoma vaesema koha
 jaotus, vaid ka nõgu koha jaotus kerkun-
 na, kuna ta nõigutas nõgusandlõnnu wo-
 raldust ja hävitas mitmesugust loom servi-
 tute, mis olid vajalikul talupoegadele au-
 ja pidamises.

ühinegust vööni metsede nime-
 kirjade koostamisega teinud ka cottenite
 õiguste kontroll - nende õiguste arvestamine.
 Silgibati vertja, millest renti veel manord,

¹⁾ C. U. Approximativ. Annuumilise unilurastunoma
 u loo unilurast unilurastunoma 40-50 ri.
 XVII lehel. lu. 84

milline cottager võib jätta, ja milline
peab olema laamutatud. Taimus amapä-
raue metsede „puhastus“ nendel lemmas-
and unlauevintest. Kii veit. Ashdowne'i
metsa piiramine võeti revideerimise alla
14 cottageri. ¹⁾ Nendest 8 määrati laamuta-
misele, 4 lubati säilitada, 2 kohta ei
olehtud mingisugust otsust. 17. saj. 60-ndate
aastail 8 aasta jooksul, 1650-1658 a., cotta-
gerid e. näebusmajapidamised peeregn
häriveil Dudleswelle'i manors. Proteu-
toriaeli perioodil nõuddi reži aveli-
hult kogunoucliku mearelduse kontri-
leerimisest. Kuid 1656. a. parlament loka-
nes tagasi seelust projektii kogunouma
merede jagamise uuhliust reguleeri-
misest. ²⁾ See uisiumus jäeti lahendada
bälliuntt karasterpekle endre — mano-
rite lordidele ja rikestle freeholderitele.
Küla proletariatsiatsprotsess jätkus, versta-
velt sille, unidas jundusid unlas ne-
pitalisthiunt subted. Nende subted el-
lu vijas oli murfaun, maer astja, uog-
unton, aeg meunord ne tagisproclur

¹⁾ С. И. Архангельский. Вспарные законодательство
во английской революции 1649-1660. II
лн. 104

²⁾ Английская буржуазная революция
XVII вена. I
под ред. Э. А. Восмижского и Я. А. Милунова
лн. 393

delinurent.

Maaendi searvuse, olgu siis, kas jalle
 vaesus maaole minna või nende tagasipöör-
 dumine endistele aumainele, viis rendi aru-
 gule. Rentnik, kes võttis maa rendile no-
 heliult naimitelt, oleus heagu arendamise
 endist aumainu mõisa heidamisel. Ren-
 dilepingud sõlmiti nüüd taveliselt 7-ear-
 tans, rentimist 4-1 aastaks esimes meirusa
 heavem. "Faastat loeti sobivus ajaks selle
 suhtis, et hürvenda unud, mida pidi rent-
 niu tegema, et veilga eitada majaprelaun-
 ne sellest leostu misest, millest ta saali oli.
 Revolutsiooni perioodil vaaras kapitalistlik
 rent. Maa aastarendi suurus võrus 5 hee-
 last 1200 heelani, moodustades keskmiselt
 182 heela, mis oli väikemajaprelaunle logi-
 päemvatu. Maa tavelistes rentijates
 olid rüglite nodamuse ja unscieelli
 mitmesugusesse vhitidisse unluvareid rii-
 mused. Rasuni rendi measuse suhtes
 kutsus esile teerilga hõuna laugemuse pä-
 zast 1651.a. Sagelehed on unud palveel
 rendi alandamises. Nis rentuon teades
 otselelt, et teerilga hõud on ni mardal, et ta

"С. И. Архангельский. Архивные документы
 гонимых помещиков
 в 1649-1660 гг. II
 стр. 44

ei või maasta renti kama summa neostusteta.¹⁾
 Kõige tervaremmad huvide vastandud olid
 rentnõud kohaline maaelanõuga.

Selga revolutsiooni ajajärgul oli un-
 junevad maaelanõuna uus literatuur:

- 1) maa rentid ja maa omanikud
- 2) rentnikud, maa otsesed pidajad
- 3) maa ülevõttu, kes moodustas võituse maa-
 ga või maaletu sulaste ühendi.

Siilused aga ka inglise maa rentid elumi-
 und-copyholderid.

Talupoegade-maa pidajate laval-
 daste hulka ole eluorel muutus väga ras-
 kus. uus omanik või uus rentnik, kes maks-
 sõi kõrgem renti, paigutas põllumajandus-
 likku ettevõtetesse omae kapitali, püüdes sel-
 le tagasi saada mitme uudest. Seda võis
 ka aga saavutada reudi kõrgemega talu-
 poe-maa pidajalt. 1649 - 1653. a. arutati
 halduselt vabariigi 2 kõrgemas asutuses
 - praeguse parlamendis ja Riiginõukogus un-
 siimust maa pidajate õiguste kehtest. kaes-
 tati ka 3 saaduseprocenti rentnõu copy-
 holderite ja leaseholderite õigustest per keht-
 est. käsitleti mõisusest ka fone'le mee-
 lereidest siinõudmisest lordide poolt copy-

¹⁾ С. И. Архангельский. Аграрное законодательство
 в английской революции 1649-1660 гг.
 стр. 46

haleli pöördumisel. Tehti ettepanek fransel-
 rida fine'id 1-2 aastase sihtkoolu üle-
 tules, kuid sellekohast anti tegelikult reol-
 ja ei antud.

Inglise sõjaväel talupoegadele tuli
 võidelda „herub roudel“: 1) võitlus hospitalist-
 line rentnusega ja 2) võitlus mõrsatuse taga-
 sipäanduvate avaritega.“

Rentnuse ja kohalike hobaste-
 niku vahel teinud võitlus ühelt poolelt ni-
 legaalses ühelt poolelt avaliku võitluse var-
 mos. Elanikel veelkordel maastmest ren-
 ti, heinamaid veigivõrdelt maast, heinamaid
 sid lareid, purustasid vesuiseid ja.

Inglise uudeaegse agriaripoli-
 tika ümber kõige selgumini Iirimaaal. Iiri
 vallutamisele astus inglise uudeaegne sõjavägi
 tabuniigi kehtestamisel Iirimaal 1649. a.
 1652. a. mais olid Iirimaaal sõjalised ope-
 ratsioonid üldiselt lõpetatud ja inglased
 annid oma iirlaste merede jaotumise ka-
 rende teostamiseks. Seal kannasid aeliti-
 ma piira parlamenti antid ja aedonant-
 sid elinuvõrdide ja papistide merede sen-
 vestril kohta kõigi sellest tulenevate tagajär-
 gedega. Osa iiri maapidajatel aerotas

1) С. В. Архангельский. Архивное законодательство английской революции
 1649-1660 г. II кн. 50 ж.

täiendavalt võtta oma veldused esavõtmise
pärast võitlusest inglise parlamendi vastu.¹⁾
Teisejärgulisi sõjast osavõtjaid arvestati 2/3
või 1/3 mereväe ja õuavõtmisega „neut-
raalsed inimesed“, kes kuulusid „papi'strel-
luse“ ja ei kuulunud enam „ustavust“
inglise parlamendile“ waotades 1/5 oma
mereväelasi.

1652-1653. a. veelgi antud Siimele
„no veldamise“ euti põljal loostati Siie
elanikkonna süstematiline ja korral-
duslike paljandusõrjamine.²⁾ Inglise valitsus
ei püüdnud merede, rüütauipa muu
konfiskatsioonidega, vaid asendas iirleri
summiriitilist saare lüütmise või saatis
mandrite. Paremised mered siin keeras
endale inglise kodanlus, loodi inglise
endide suure veldused. J. V. Stalon näi-
tas, et rahvusliku võitluse peamiseks sisuks
Siimeal olid „mehed“ lured, inglise moos-
nime pa iiri talu-paegade hurre nõuun-
põrge.³⁾ Siie talu-paegad olid unustatud
ja oma õigusteta rentimise. Inglise land-
võeldis Siimeal muutus Inglise mehe võrge

¹⁾ В. Семёнов. Поминная грамота в Управлении
1649-1650 годов. Вопросы истории
м. 5-6 1945. г. Москва. л. 94

²⁾ samas

³⁾ J. V. Stalon. Трест II л. 301

reantsioonilisema oligentlisa valitsevate
toans. K. Marx näitas et... Siin on
Inglise laulebardiini peamised voolused.¹⁾

Ka Sotimaa, mis liideldati Ing-
lismaaga 1651. a., koos prodraalsete tulet-
kerolamisega maarelvad alal, nagu Inglis-
maalgi, tugimus tuletis munita talupaegi-
-maapidajaid mitte maanomanuse, vaid
rentniine. Kõlas suurems ulatuses ja
enpluenteeritud elementide arv, uude Soti-
kodanlus püüdis kasutada tööjõu ma-
nufantuurides.

Laiade rahvaarvude raskel
olulisel Inglisemaal põhjustas väikekodan-
line elementide teoloogide-levelise-umad
välgerastumised 1650. a.²⁾

Neil aastatel esines võitlusree-
nole ne mu. diggerid, mis moodustasid level-
lerite radikaalsema tiiva. Vastupideli Lot-
burne poelt juhitud leveleritele, kes olid en-
amendi säilitamise poelt, diggerid võid-
sid uue võitluse. Kodanliku revolüt-
siooni otses väljendena nägid nad de-
monstratsioonid võrre laastumist: munita kes-
tingast sõltuva genitry enamend vähenes

1) K. Маркс и Ф. Энгельс. Сочинения т. XIII ч. I
лн. 347

2) С. И. Архангельский. Английское предви-
денье и его значение в револю-
ции 40-50 ч. XVI вена лн. 86

unarus, taotavatele talupoegadele see ande-
 nu. verbaniigi mehed, millele all need mõistred
 kogumandiline, krooni, piiskoppide ja ulvastri-
 te mehid ja ka copyholdersite mehid. Nadel
 teravalt protesturiseel kogumandiline whis-
 merede anarstamuse vastu aedlipaolt ja ka
 kuningaga, kirium. ja osaliselt ka aadlimaa-
 de müügi vastu, mis rahva veel suuremas-
 se arjusesse tõnnab. Kurel diiggevel, esot-
 ras oma revolvoogi Winstanly'iga lootsrel
 naiviselt veel Cromwellile, et see annab
 meha rahvale, kura võt. auringa see
 saevutati just taolava rahva aboga.
 Oma pamphlettides 1649. a. kutsusid digge-
 rid võitema nende vastu, kes ei teha too-
 benda oma eesõigustest. Kurel samal ajal
 need diid poliitilise ja vägivaldse võitlu-
 se vastu. Nende arvates rebeeralne whis-
 konndlin word saevutatakse võlde ar-
 matusse ja veendumusse sul. Ja see rebeeral-
 ne need jidi rajameha talupoegade pe-
 käsiteoliste väinemajapidamiseks, mille
 teostamise otseel productide veritamisest
 whisvondiline vanpluse vanden ilma ostis
 ja müügi ka. J. V. Stolon selvaumustas diiggevel
 kui võeldustava rel „kommunuste“ rudi ridraab-
 talupoegliku mõlemuviisiga.

vastu Lincolnshire's, Nottinghamshire's ja Yorkshire's 3) väike kohalik võitlus noogu-
noma maade tarustamise vastu, nende asu-
tamisõiguse est. 1)

50-ndate aastail puhkus uu jõu-
ga võitlus metsade kasutamise õiguse est,
sees 22. nov. 1653. a. antiq. metsade müü-
gi kohta. Eriti suurel tehitu sed foi-
nussid Gloucestershire's, kus rahvas võles
ei tunnustanud seda anti, purnetas te-
rasid ja cyas ama uarja kerestatud ma-
dele, raiudusrel ja vedasid metsi.

Inglise kollektioononoma võitlus
metsade est laugis uokun võitlusega pahi-
pannule est, mis oli federaalne õigus.
Neil aastatel an märgitud regi kollektio-
noma võitlust federaalide ualafüügi õiguse
vasta.

Seega näeme, et see uolmes talupo-
gude võitlusfront oli aenursetl laialtpolla-
tud ule nogu uera, ja ta oli seotud nitakt
kohaline uonfliktidega ja lurtidega. Võitlus
formus noqunonelline metsade ja maade
ai arõtuuse vastu. Selle perioodi talupo-
gude võitluses polnud näha sellised ar-

---

1) С. И. Суханчевски. Английское крепостное
во и его урассие в революци
40-50 и. XVII вена кн. 87

ganisatsiooni elemente, mis esinevad club-
manide ja levelrite liikumises, ei sellist
poliitilist jultimust, mille eest nii palju
hoovises hiljume, ei seadla poliitikut, mis
esimes diigerte pamphlettides.

Lõppjõna.

Nüüsis, väga tähtsajõuna inglise kodanliku revolutsiooni võelu saarutamisel ümisinga üle, oli inglise talupõlvand. Kuid talupõlvand oli ka see, mille revolutsioon andis võrge tugevama loole. Revolutsiooni tulemusena, mis kostati talupõlvandele ühtega, talupõlvand se samub hävingule.

Inglise kodanliku revolutsiooni tulemusena tekkis aiinult üheksikue feoderaalse volustuse aerobanne. "Suurmaa-prelayatel auvestasid kodanliku auvendõigust mõisatele, niida kasid varem ralele-sid proklaasi õrguse alusel. Kodanlus lävitas feodalismi agrarisehetes aiinult eudajaus, talupõlvandele sühtes seda li'lon.

1) В. И. Лавровский. К вопросу о характере борьбы английской буржуазной революции XVII века. Вестник Московского Университета. № 1 1954.

videeritud. Talupärgadele - copyholdersitele tei-
 lused poodaaluhooldused mõrskum suhtes.
 ka Charles II (1660 - 1685) poliitumustama pa-
 armitama 1646. a. mühticärihjelamist
 hilistamost. Põhilitelt jäid jõusti ka revo-
 lutsiooniga seost teostatud siidumii-
 sed uuendust alal.

1688 - 1689. a. tügipõre ja uupromiss
 mis tõi võrude maeromaniust aialli ja
 tööstusliku uodamuse oli lohtenohuus In-
 lismaa edasisele kapitalistliku arengule.

Revolutsiooni tulemusena are-
 neb suurmerapiidamine, rayatane tuguvad
 kapitalistliku tootmisviisi alused põlluma-
 janduses. Põllumajandusliku teotuse
 täpilisus vormus saab kapitalistlik far-
 mer. „Maaristokraatia“ peamised otse-
 tulenu allikad muutus kapitalistlik rent.

Tuglise talupärganomale aga au-
 cause osustavad uug hävituvad loogrol
 ja 18. saj. ueskel uui ulass ta uerob.

Veel 17. saj. uomasel urom uendse
 tuglismeele eussteris arvomas tölumata
 talupärguud - yromauy. 18. saj. aga uu-
 uesre uodamuse pa uuuarstouuerati a
 peamise loogi just talupärgade amendite.

1) В. И. Лавровский. Распределение земельной
 собственности и формы земельной
 рента в Англии XVII - XVIII вв.

Известия Академии Наук СССР
 серия историческая и филологическая
 т. 5, 1. 2 1948, Москва. т. 200

Oma võimu parlamendis kasutab maad-
kondade talupoegade võimistus.

„Seda aastat pärast Cromwelli Inglise yomany ... nadus plaaniga teinud.“¹⁾

Jätkusid uue suguvõsa teas-
tused. Jätki võimale kuni 18. saj. 20-
-30-ndate aastate algastel uu. parla-
mentide poolt toetatud tegevustel, mis
eriti tugevaid saj. II pool. See tegevus
võimude parlamentaarse riisumise
tulemusena mitet etappi tegevustel me-
võimude jätkuste lihvileerimise protsess.
„1750 aasta paiku uue yomany, XVIII se-
jandi viimastel aastakümnetel uue
põlvkondade tegevustel omandi
viimased järged.“²⁾

Kui viidi teise tegevuse
protsess nende tegevustel, mis olid võim-
võimude tegevustel muudetud
kapitaal, aga tegevustel-palga tegevus.

Revolutsiooni tegevus tegevustel
tegevustel tegevustel, millele tegevustel
tegevustel kapitalistliku tegevustel
tegevustel tegevustel, jättes uue tegevustel
tegevustel tegevustel, mis olid tegevustel

¹⁾ K. Marx u. F. Engels. Loomingud m. XVI 7. 2. lk. 257

²⁾ K. Marx. Kapital: lk. 628

daudzele majandusele ja valitsomale otu-
 se laaja väikese määsra majapidamuse näol,
 kuid ka ovi veydiku une vältimatu lüli-
 uneni lühajaloo arenuse protsessis, tundes
 endaga uerava võru revolutsioonilisele tege-
 jäirpele, mis on seoses kapitalistliku ma-
 janduse ja kodanuse võimude arenguga: pro-
 letariandi kasvamine ja kasvohälvamine,
 mis tulevat sotsialistliku revolutsiooni
 eeluse kasvamisega.

Актуальность киевского.

Марксизм - Ленинский классик по ид.

1. К. Маркс. Генеральный совет - федеральному Романской швейцарии в Мекке.
К. Маркс и Ф. Энгельс. Сочинения т. XIII ч. I
Москва, 1936 с. 343-350
2. К. Маркс. Капитал I т. XXIV
Таллинн, 1933
3. К. Маркс. Капитал III т. 47. Ленинград. 1950
4. К. Маркс. Турецкая и контрреволюция.
К. Маркс и Ф. Энгельс. Избранные произведения
т. I Москва, 1948. с. 40-43
5. Ф. Энгельс. Введение к английскому изданию
Брошюры „Развитие социализма от утопии
к науке“
К. Маркс и Ф. Энгельс. Сочинения т. XVII ч. 2.
Москва, 1936 с. 286-308
6. Ф. Энгельс. Положение Англии.
К. Маркс и Ф. Энгельс. Сочинения II
Москва, Ленинград, 1931 с. 348-366

7. Ф. Энгельс. Развитие социализма от утопии к науке.
К. Маркс и Ф. Энгельс. Избранные произведения
т. II
8. V. J. Lenin. Kapitalismi areemine Venemaal.
Teosed III Tallinn, 1953 lk. 1-535
9. V. J. Lenin. Kihvatalusehvale.
Teosed VI Tallinn, 1952
10. V. J. Lenin. Niinimetatud Inglise kütmine võtte.
Teosed I Tallinn, 1948 lk. 59-105
11. В. И. Ленин. Речь к генералам помещиков
Беглова Московской области 8 ноября 1918
Сочинения т. XXVIII Москва, 1953 lk. 152-158
12. V. J. Lenin. Stolõpin ja narodnikute agraria-
programmi võrdlus.
Teosed XVIII Tallinn, 1952 lk. 127-129
13. V. J. Lenin. Valimisampaania põhimõttelised
kõrvaldused.
Teosed XVII Tallinn, 1953 lk. 352-376
14. J. V. Stalov. Leninismi kütinustest
Teosed VIII Tallinn, 1949 lk. 13-86

15. И. В. Сталин. Төзөлдө с немецким писателем
Эмилем Людвигем.
Сочинения т. XIII Москва, 1957 кн. 104-123
16. J. V. Staloin. Marxismi ja rahvuskiidimus.
Teosed II Tallinn, 1947 кн. 285-358
17. J. V. Staloin. Sotsialismi majandusprobleemid
NSV Liidus. Tallinn, 1952

Алгаликард.

1. С. И. Архангельский. Вирартное законодательство
великой английской революции 1643-1648, I
Москва, Ленинград, 1935
2. С. И. Архангельский. Вирартное законодательство
английской революции 1649-1660. II
Москва, Ленинград, 1950
3. Н. В. Димитревский. Законодательство
английской революции 1640-1660 и.
Москва, Ленинград, 1946
4. Хрестоматия по социально-экономической
истории Европы в новое и новейшее время
Под ред. В. П. Волгина
Москва, Ленинград, 1929

Милл ирландус.

1. Английская буржуазная революция XVII века. I
под ред. Е. В. Косминского и Л. А. Лившицкого.
Москва, 1954
2. С. И. Архангельский. Английское крестьянство
и его участие в революции 40-50 гг. XVII века.
Ученые записки Торновского Государственного
Университета. Выпуск 13-й Торвский, 1947 в. 75-89
3. С. М. Архангельский. Выступление в борьбу сельс-
ких масс в начале английской революции
40-е годы XVII в.
Академия Наук СССР. Исторические
записки т. III Ленинград, 1938 в. 161-180
4. С. И. Архангельский. Движение ирландцев в эпоху
английской революции.
Средние века II Москва, Ленинград, 1946
в. 349-372
5. С. И. Архангельский. Движение крестьян-общин-
ников в восточной Англии в 40-60 годах.
Известия Академии Наук СССР. Серия
истории и философии.
т. V № 4 Москва, 1948 в. 155-167

6. С. И. Архангельский. Доброе старое дело.
Английская революция 1640-1660 годов.
Вопросы истории ш. 5 Москва, 1950 г. 149-151
7. С. И. Архангельский. Крестьянское движение
в Англии (1640-1660)
Известия Академии Наук СССР т. II № 6
Москва, 1946 г. 425-434
8. С. И. Архангельский. Крестьянское восстание
в Англии 1643 года.
Научные труды исторического факультета
Торьшй, 1950 г. 118-138
9. С. И. Архангельский. Экономика Англии
и экономические проблемы английской
буржуазной революции XVII века I
Ученые записки Торьшского Государст-
венного Университета. Выпуск XVIII
Торьшй, 1950
10. M. Campbell. The English Yeoman under
Elizabeth and the Early Stuarts.
London, 1945
11. М. М. Ковалевский. Секуляризация монаш-
тврской собственности в Англии и ее
ближайшее последствие.
Русская мысль № 2.
февраль. 1888, Москва.

12. А. Е. Кудрявцев. Великая Английская революция. Ленинград, 1925.
13. В. М. Лавровский. К истории поземельных отношений в Английском маноре Торрроу XVI - XVII вв.
Известия Академии Наук СССР
серия истории и философии.
т. III № 3 1946, Москва. С. 251-268
14. В. И. Лавровский. Манор Торамитон с XVI по XVIII вв.
Средние века II Москва, Ленинград, 1946
С. 209-221
15. В. И. Лавровский. Некоторые спорные вопросы английской буржуазной революции XVII вв.
Вестник Московского Университета
№ 1, 1954. С. 47-56
16. В. М. Лавровский. Распределение земельной собственности и форма земельной ренты в Англии XVI - XVIII вв.
Известия Академии Наук СССР
серия истории и философии.
т. IV кр. 2. Москва 1948

17. И. М. Пашуль и В. Ф. Семёнов. Ранне буржуаз-
ные революции.
Москва, 1931
18. И. Попов - лекский. К вопросу об огораживании
общинных полей в Англии в первой
половине XVII века.
Ученые записки и. III
Томск, Москва 1929 г. 284-305
19. И. Попов - лекский. Миллбэри и мвеллеры.
Москва, Ленинград, 1928.
20. III. Роджерс. История труда и заработной
платы в Англии с XIII по XIX век.
Рейвдинг, 1899
21. Ю. М. Самаркин. В непомощных вопросах
истории английской буржуазной
революции.
Средние века IV Москва, 1953 г. 355-370
22. В. Ф. Семёнов. История средних веков.
Ленинград, 1951
23. В. Ф. Семёнов. Огораживания и крестьян-
ские движения в Англии XVI века.
Ленинград, 1949.

24. В. Ф. Семёнов. Паутиризм в Англии XVI века
и законодательство Пётродоров по вопро-
су паутирах.

Средние века IV Москва 1953. в. 209-224

25. В. Семёнов. Политика Кроуверия в Ирландии
1649 - 1650 годов.

Вопросы истории. т. 5-6

Москва, 1945 в. 85-96

26. Н. Хилл. Английская революция
Москва, 1947.

Sisukord.

1. Sissejuhatus l. 1-10
2. Uued suhted riigis ja riigisõjaväe ühiskondliku revolutsioonilisel Inglise l. 11-41
3. Tarastamised Inglise l. 42-67
4. Inglise talupoegade 17. saj. 40-ndate esimeste algul . l. 68-81
5. Parlamendi agraripoliitika ja inglise talupoegade koduseis-arengel perioodil l. 82-98
6. Talupoegade vabariigi ja protektoradi ajal . l. 99-115.
7. Lõppõika. l. 116-119
8. Kasutatud kirjandus. l. 120-127